

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Ivana Hefková

ETIKA V INTERNETOVÉM PROSTŘEDÍ

Olomouc 2021

Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Hubálek, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Etika v internetovém prostředí“ vypracovala samostatně a s použitím uvedené literatury a pramenů.

V Olomouci dne

.....

podpis autora práce

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Tomášovi Hubálkovi, Ph. D., vedoucímu mé bakalářské práce, za jeho vedení, zájem, podnětné rady, cenné připomínky a čas, který mi věnoval. Současně bych chtěla poděkovat všem respondentům, kteří se dotazníkového šetření zúčastnili a poskytli mi tak potřebné informace pro zdárné dopracování bakalářské práce. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat také své rodině a všem přátelům, jež mi byli oporou a podporou po celou dobu mého studia.

Obsah

ÚVOD

1 Teoretický popis etiky	8
1.1 Vymezení etiky	8
1.2 Etické systémy podle noetických zájmů	10
2 Morálka	13
3 Etický kodex	15
3.1 Etické kodexy chování na internetu	16
3.1.1 DESATERO NETIKETY:	16
3.1.2 Kodex asociace pro výpočetní techniku ACM	17
3.1.3 Kodex Americké knihovnické asociace ALA	17
4 Shrnutí hledisek na současný internetový (virtuální) svět	18
5 Internet	20
5.1 Historický vývoj internetu	20
5.2 Počátky českého internetu	21
5.2 Informační etika	21
6 Legislativa týkající se práce s informacemi	24
6.1 121/2000 Sb. Zákon o právu autorském	24
6.2 106/1999 Sb. Zákon o svobodném přístupu k informacím	25
6.3 216/679 Obecné nařízení o ochraně osobních údajů	25
6.4 Shrnutí norem, zákonů a legislativy z pohledu dopadu na společnost	26
7 VYMEZENÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI	27
7.1 Stanovení cíle a výzkumu hypotéz	27
7.2 Cílová skupina	28
7.3 Metody výzkumného šetření	29
7.3.3 Základní terminologie	29
7.4 Charakter a průběh výzkumného šetření	30
7.5 Vlastní šetření	30
7.6 Vyhodnocení výsledků šetření a ověření platnosti hypotéz	45
ZÁVĚR	49
ANOTACE	51
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	53
SEZNAM ČASOPISŮ	54
SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	55

SEZNAM TABULEK	57
SEZNAM GRAFŮ	58
SEZNAM ZKRATEK	59
PŘÍLOHY	60

„Přišel jsem na to, že nejnebezpečnější zdi dneška je paradoxně internet. Zároveň spojuje a zároveň rozděluje.

(Jiří Kratochvíl)

ÚVOD

„Sítí sítí“ neboli celosvětový systém propojených počítačových sítí, bez něhož si téměř nedokážeme představit každodenní fungování, se stal v posledních letech naprostým fenoménem. Internet slouží nejen ke komunikaci, vyhledávání informací, zábavě či pracovním účelům, ale roste i riziko nemorálního chování spojeného s nárůstem možností snadnější interakce s dalšími uživateli, se kterými se můžeme kdykoliv spojit. S tímto tématem se setkáváme dnes a denně, zejména v současné situaci pandemie SARS-CoV-2, kdy se spousta aktivit, ať už pracovních či soukromých, přesunulo do online prostředí. V médiích se často objevuje interview s různými influencery¹, kteří vyjadřují nespokojenost s chováním svých followerů², týkající se nevhodného chování vůči jejich osobě. Proto jsme se rozhodli zmapovat povědomí lidí různých věkových kategorií o chování na internetu.

Bakalářská práce se zabývá etikou v internetovém prostředí čili vhodným či nevhodným chováním na internetu. Pro toto chování již vznikl pojem Netiquette, což znamená všeobecný souhrn pravidel slušného chování uživatelů na internetu. Netiquette vznikl za účelem, aby si lidé uvědomili, že v internetovém prostředí je třeba se chovat jako ve světě skutečném, tedy jako civilizovaní lidé.

Dobrý sluha, ale zlý pán. Internet byl vytvořen a zpřístupněn uživatelům proto, aby pomáhal a sloužil. Ovšem právní normy i morální zásady se na internetu porušují stále častěji. Vznikají tak nové typy přestupků a trestných činů.

V první kapitole nastíníme historické kořeny etiky a její původ vzniku. Ze dvou pohledů, a sice z pohledu filozofického a teologického si přiblížíme, jak etiku lze vnímat a chápat. V této kapitole je také zmíněno, zda je porušování etických norem a morálky nějakým způsobem sankcionováno. Podrobněji o sankcích se dozvíme v podkapitole 1.1, kde jsou sankce diferenciovány na verbální, fyzickou, ekonomickou a politickou. Dále nastíníme etické systémy podle noetických zájmů čili podle zájmů, jež staví na teorii poznání, epistemologii a gnozeologii. Jde tedy o poznání pravdy jako hodnoty lidského myšlení. Zmíněný bude tedy systém normativní, deskriptivní, metaetika a aplikovaná etika. V druhé kapitole si představíme

¹ Překlad autorky: influencer = vlivná osobnost na sociálních sítích či jiných sociálních médiích

² Překlad autorky: follower = uživatel, který sleduje příspěvky jiného uživatele sociální sítě

termín morálka jako soubor hodnot a mravních norem. Od morálky se přesuneme ke třetí kapitole, kde ústředním tématem je vyobrazení tématu etického kodexu a jeho dělení. Přiblížíme si také problematiku kodexu týkajícího se chování jedinců na internetu. Zodpovíme otázku, zda etický kodex na internetu existuje, či nikoliv. Součástí kapitoly bude i desatero netikety, jež slouží jako jednoduchá příručka dobrých mravů chování na internetu. V další kapitole shrneme pohled na současný (internetový) svět ze dvou hledisek, a to z hlediska teologického a deontologického. V kapitole páté se budeme věnovat teoretickému popisu internetu, stručnému historickému vývoji a počátkům internetového fenoménu u nás, v českých zemích.

V následující kapitole se zaměříme na legislativu týkající se práce s informacemi. Zmíníme se zejména o autorském zákonu, zákonu o svobodném přístupu k informacím a taktéž se dotkneme téměř nové legislativy, jež nabyla účinnosti teprve v r. 2018, nazývaní se Obecné nařízení o ochraně osobních údajů. Tato legislativa je též známa pod zkratkou GDPR. V poslední kapitole shrneme normy, zákony a legislativu z pohledu dopadu na společnost.

Jelikož současná média etická pravidla zprostředkovávají pomocí virtuálního světa a podílí se na spoluvytváření etiky, v této práci se proto v praktické části prostřednictvím dotazníku pokusíme získat určitý obraz toho, jaký je postoj současné společnosti k etice, zejména k etice na internetu (internetové etice), zda je dodržován etický rámec a zda si respondenti povšimli, že je internet ovlivňuje (pozitivně či negativně). Cílem dotazníku je poskytnout komplexní shrnutí týkající se problematiky etiky v internetovém prostředí a zároveň podat obraz k etice jako takové.

1 Teoretický popis etiky

1.1 Vymezení etiky

Jako každý vědní obor má svoji historii, etika není výjimkou. Dějiny etiky nám podávají obraz o tom, jak lidé mysleli a jakým způsobem se snažili vyjádřit, co je žádoucí, dobré či hodnotné a naopak. První zmínky o etice sahají až do starověkého Řecka. Etika vznikla z řeckého slova „*éthos*“, v překladu mravní základ, mrav či charakter. Slovo „*éthos*“ bylo původně označení pro stáj nebo pastvinu, na němž se zdržoval dobytek a také označoval způsob bytí na zemi a chování zvířat. Tento pojem nabyl jiného významu ve spojení s člověkem. Znázorňoval obytné místo, jež bylo určeno společenstvím či původem. Tak se lidé dopracovali ke zvykům a mravům, které se týkaly společného spolubydlení. Až od tohoto okamžiku byl řecký pojem spojován s člověkem a jeho charakterem, smýšlením a způsobem jednání. Teorie morálky neboli etika má původ, stejně jako jiné vědní obory (např. psychologie, politologie, teologie, etc.), ve filozofii. Aristoteles považoval etiku za oblast, která je spíše politická, jelikož není možné, aby byl jedinec politicky činný a zároveň nebyl „řádny.“ Etika by se podle Aristotela měla nazývat spíše politikou.³

Na etiku však můžeme pohlížet za dvou hledisek, a to jako na vědní disciplínu filozofickou nebo teologickou. Filozofická disciplína zkoumá lidské jednání z pohledu vztahu k pravdě člověka, jež je poznatelná až hlubší analýzou jedince. Teologická disciplína se zabývá studováním mravní dimenze skutečnosti, obsahu a hodnocením etiky ve společnosti – v případě, že byly stanoveny normy, pozoruje, jak lidé normy přijali a jak je dodržují.⁴

„Etika si klade otázky typu: Co nás v našem životě nutí používat jazyk morálky? Co je dobro? Co je zlo? Jaký je smysl mého chování? Jak mám jednat? Co je svědomí? Co je povinnost? Co je spravedlnost? Proč platí v našem životě právě takové normy, a ne jiné, jak jsou legitimizovány a legalizovány? Proč zdůvodňujeme některé morální soudy právě takovou, a ne jinou metodou? Proč mám jednat tak a tak?“⁵

Jestliže bychom zpracovali výzkum, společnost nejčastěji odpovídá na otázku „co je etika,“ takto: „*Etika je to, co mi mé pocity říkají, že je správné nebo špatné, etika je o mé*

³ ARISTOTÉLES, Magna moralia, 2. vyd., Přeložil Antonín Kříž, Praha: Nakladatelství Petr Rezek, 2010, s. 9.

⁴ SKOBLÍK, Jiří. *Filozofická a teologická etika*. Katolická teologická fakulta UK Praha, 1999. Dostupné také z: http://ktf.cuni.cz/~skoblik/km_puvodni/fm99-1-1.htm

⁵ BRÁZDA, Radim. *Úvod do srovnávací etiky*. Praha: Koniasch Latin Press, 1998.

*náboženské víře, být etický znamená dělat to, co požaduje zákon/právo, etika se skládá z norem chování, které akceptuje naše společnost.*⁶ Už z výkladu vyplývá, že toto tvrzení není zcela pravda. Jedinec, jenž činí a jedná podle svých pocitů a vnitřního přesvědčení, nemusí vždy činit a jednat v souladu s etickými pravidly. Jinými slovy, každý jedinec si představuje pod termínem „jednat eticky a mravně správně“ něco jiného. Můžeme se proto často setkat s nekončícími otázkami a s nimi spojenými diskuzemi. Na spoluutváření etických norem a hodnot se podílí každý jedinec.

Etika je již v dnešní době vnímána jako samostatná společenskovední či humanitní věda.⁷ Ovšem od filozofie se úplně neodtrhla a dnes je stále vnímána jako součást filozofie, jež se zabývá morálními jevy. Zaměřuje se především na zkoumání morálního rozhodnutí jedince, za jakých okolností, jakým způsobem a s jakými výsledky jedinec jedná či nejedná morálně čili mravně. Jednání a činnost hodnotí etika z pohledu dobra a zla.

Porušení etických norem a morálky není nijak trestáno. Jedinou sankci, se kterou se jedinec může při porušení normy či morálky setkat, je sociální sankce, což je do jisté míry vnímáno jako sociální postih. V sociologické literatuře se negativní sankce rozlišuje na typ verbální, fyzický, ekonomický a politický.⁸

Verbální sankce je forma psychického nátlaku, kterou skupina/jedinec vyvíjí vůči jedinci. Zakládá si na verbálním útoku, zaměřuje se na kritiku chování, ironizování, zesměšnění, aj. *Fyzická sankce* je nejradikálnější forma potrestání. Jedná se o reakci skupiny, která postiženého jedince vystavuje fyzickému trestu. Patří sem různé formy tortury a omezování lidské svobody, jež může být spojena až s omezováním pohybu (věznění či trest smrtí). *Ekonomická sankce* neboli *hospodářská* je spojena s hospodářskými prostředky nátlaku na jedince/skupinu. Jedná se o to, že ekonomicky silnější jedinci zneužívají svého postavení a snaží se narušit ekonomickou rovnováhu určitého systému. Ekonomická sankce bývá často spojována s politickou sankcí. *Politická sankce* zpravidla používá svou moc k prosazení určitého programu. Většinou jde o ovlivňování veřejného mínění.⁹

⁶ DOLISTA, Josef a Roman JEŽEK. *Etika zaměstnance veřejné správy: vysokoškolská učebnice*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006, str. 12.

⁷ HUBÁLEK, Tomáš. *Etika a morálka a jejich místo v edukačním procesu ve 21. století*. Olomouc. Dostupné také z: http://oldwww.upol.cz/fileadmin/user_upload/PdF/veda-vyzkum-zahr/2016/seminare/Etika_a_moralka_a_jejich_misto_v_edukacnim_procesu_ve_21._století.pdf

⁸ R. NEŠPOR, Zdeněk. *Sankce* [online]. Sociologický ústav AV ČR, V. V. I, 2017, 1 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sankce>

⁹ R. NEŠPOR, Zdeněk. *Sankce* [online]. Sociologický ústav AV ČR, V. V. I, 2017, 1 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sankce>

1.2 Etické systémy podle noetických zájmů

V této podkapitole se budeme věnovat etickým systémům, jež jsou děleny podle noetických zájmů. Etické systémy vznikaly v různých historických obdobích a během vývoje se střídaly různé civilizace a kultury. Proto pokládám za důležité se s tímto vývojem a proměnou seznámit. Zaměříme se na dělení etických systémů podle Arthura Riche. Tvrdí, že etické systémy lze rozčlenit do tří základních oblastí, které se dále můžou dělit na podskupiny.¹⁰

„Podle noetických zájmů lze v etice rozlišit tři badatelské směry: etiku deskriptivní, normativní a metaetiku.“¹¹

Termín „noetika“ vychází z řeckého *noésis*, v překladu „rozumové poznání.“ Předmět noetiky lze chápat dvěma způsoby. Buď vnímáme noetiku jako hodnotu a spolehlivost lidského poznání čili klademe si otázky, zda (a do jaké míry) poznáváme. Jedná se o „noetický problém poznání“ nebo se zaměřujeme na vznik, průběh a předmět poznání. Zde si klademe otázku „jak poznání probíhá?“ V tomto případě se jedná o „*ontologický problém poznání*.“ Noetika je tedy věda, která se zaměřuje a řeší „*noetický problém poznání*.“ Lze ji pokládat za prvotní filosofickou disciplínu, jelikož každé jiné zkoumání předpokládá její závěry a závisí na nich. Nyní bude následovat výčet badatelských směrů podle Arthura Riche.¹²

a) Normativní

Norma (z hebrejského *Gané*, v překladu „*rákos na vyměřování*“ či „*míra*“ přešla později do latinského slova *norma*, jinými slovy též pravidlo). Normativní etika se zabývá deontologickými otázkami, tzn. otázkami, co by člověk „měl“ dělat. Zkoumá normy, jak by se člověk měl chovat ve svém jednání vůči svým bližním, a také k přírodě. Je to směr, který ukazuje, co má být, nikoliv co je. Termín *norma* úzce souvisí s filozofickým myšlením, jež je spjata se třemi normativními disciplínami – logikou, etikou a estetikou. Normami lidského konání se zabývají i jiné vědní obory, jako například psychologie nebo sociologie.¹³

¹⁰ *Úvod do etiky. Historický vývoj etiky.* [online]. In: KLIMSZA, Lucjan. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2013 [cit. 2020-12-18]. Dostupné z: https://projekty.osu.cz/svp/opory/PdF_Klimsza_Uvodetika.pdf

¹¹ RICH, Arthur. *Etika hospodářství.* Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1994. Oikúmené (ISE).

¹² RICH, Arthur. *Etika hospodářství.* Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1994. Oikúmené (ISE).

¹³ *Etická výchova* [online]. Univerzita Hradec Králové Pedagogická fakulta, 34 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z: <https://www.uhk.cz/file/edee/pedagogicka-fakulta/pdf/pracoviste-fakulty/katedra-socialni-patologie-a-sociologie/dokumenty/studijni-opory/socialni-patologie-a-prevence/eticka-vychova.pdf>

Normativní etiku dělíme na *etiku ctnosti* (Aristotelés), *konsekvencialismu* (J. Bentham) a *deontologii* (I. Kant).¹⁴

Počátek etiky ctnosti nalezneme už u Aristotela v jeho přelomovém díle *Etika Nikomachova*. Kořeny však můžeme datovat mnohem dále, a to až k sedmi řeckým mudrcům, Homérovi nebo Platónovi, kteří svými myšlenkami o ctnosti značně přispěli k novému chápání. Základním etickým principem ctnosti se stávají hodnoty neboli ctnosti, jež jsou zastávány nositelem. Kladou důraz na dobrý charakter.¹⁵

Jedná se především o morální sebereflexi jedince, a to zpravidla ve formě otázek: „*Jak bych měl vůbec správně žít? Jakým bych měl být člověkem?*“¹⁶

Deontologie pochází ze starořeckého slova *deon*, v překladu *povinnost*. Základním principem deontologie je etické jednání, jež je v souladu s formulovanými zásadami, a zda je akce sama o sobě správná či nikoliv. Je založena na řadě pravidel a nezajímá ji důsledek samotné akce.¹⁷ Důraz je kladen na dodržování všeobecně platných norem. Deontologii můžeme rozdělit do tří etap: *heteronomie X autonomie, maxima X praktický zákon, hypotetický imperativ X kategorický imperativ*.

Účel světí prostředky. Tak by se dal vystihnout *konsekvencialismus* neboli *utilitarismus*. Jedná se o nejrozšířenější a nejlivnější teorii etiky. Vychází z „principu užitečnosti“, tzn., že by měl jedinec v každé situaci vyžadující mravní rozhodnutí, vykonat to, co povede k co největšímu blahu a co největšímu počtu lidí.¹⁸ Klade důraz na důsledek jednání. Tato etická teorie je spojována se jmény Jeremy Bentham a John Stuart Mill. Mezi novodobé představitele patří Henry Sidgwick a G. E. Moore.

b) *Deskriptivní*

Deskriptivní etika neboli popisná zahrnuje pouze popis mravního jednání a hodnot. Jedná se o popis dané skutečnosti, kterou uspořádává a systematicky člení. Důležitým poznáním deskriptivní etiky je fakt, že se nesnaží zjišťovat, co je nebo není správné.¹⁹ Nevynáší tzv. morální soudy. Obsahem deskriptivní etiky je deskriptivní pojetí zvyků, tradic a chování různých národů či subkultur, jež jsou v písemné nebo ústní podobě. Do této oblasti lze zařadit i výzkumy zabývající se chováním zvířat, tedy etologií. Cílem zkoumání deskriptivní etiky je

¹⁴ THOMPSON, Mel. *Přehled etiky*. Praha: Portál, 2004. Filozofie (Portál), str. 12.

¹⁵ PALOVIČOVÁ, Zuzana. *Etika ctnosti a problém morálního charakteru*. In: *Filozofia*, s. 75.

¹⁶ Tamtéž

¹⁷ *Konsekvencialismus a deontologie* [online]. 2017 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z: <https://uthraptor.art/2017/06/07/konsekvencialismus-a-deontologie/>

¹⁸ THOMPSON, Mel. *Přehled etiky*. Praha: Portál, 2004. Filozofie (Portál), str. 93.

¹⁹ Tamtéž, str. 11-12.

člověk z morálního a mravního života žijící v historických érách života a na různých místech světa. Tento cíl zkoumání je ryze empirickým,²⁰ tzn., že je založený na zkušenosti a je ověřitelný pozorováním či experimentálně.

c) Metaetika

Z řeckého *meta* = *přes*; *éthos* = *mrav*, *zvyklost*. Můžeme ji také nazvat analytickou etikou, která zkoumá logické, teoreticko-poznávací nebo sémantické otázky typu: Jaký je význam výrazu „morálně správný?“ nebo „dobrý?“ „Jak mohou být ospravedlněny etické soudy a hodnotící soudy?“ „Dají se vůbec ospravedlnit?“ Zabývá se logickým zkoumáním jazyka morálky. V obecném pojetí jde o rovinu vztahů mezi myšlením, jazykem a světem.²¹ Nejde jen o analyzování pojmů, ale zabývá se také přezkoumáváním metod, s kterými etika pracuje. U etiky díky metaetice dochází k přezkoumávání vlastních metodologických základů.²²

d) Aplikovaná

S aplikovanou etikou se setkáváme už ve starověké antické a východní filozofii. Ovšem impulz přišel až v 60. a 70. letech 20. století, kdy lidé začali aktivně reagovat na aktuální problémy, které byly spojené s morálkou. Největší zájem rozpoutala událost 2. světové války, obzvlášť pak válka ve Vietnamu probíhající na území Vietnamu a v příhraničí sousedících zemí Kambodži a Laosu. Tato válka je také známa jako druhá válka v Indočíně (1959-1975).

Lidé začali reagovat na dopady spojené s poválečnými katastrofami, jež se dotýkaly každého člověka jednotlivě. Reagovali také na změny životního prostředí a začali se více zabývat morálními otázkami, např. otázkou smrti (eutanázie), života (interrupce) nebo otázkami spojenými s aktuálními problémy, a to kupříkladu vojenskou tyraníí. Tato oblast etiky se dá nazvat jako nejdůležitější. K oblastem aplikované etiky patří např. již zmíněná etika života a smrti, otázky týkající se genetiky, obchodní etika, etc. S touto oblastí se setkáme v praxi, jelikož téměř v každé oblasti lidského života jsou kladeny morální otázky.²³ Setkáváme se s ní také, dá se říct, ve všech oborech lidské činnosti.²⁴

²⁰ KLIMSZA, Lucjan. *Úvod do etiky. Historický vývoj etiky* [online]. Ostrava: Ostravská univerzita, 2013 [cit. 2020-07-27]. Dostupné z: https://projekty.osu.cz/svp/opory/PdF_Klimsza_Uvodetika.pdf, str. 47.

²¹ Metaetika. *Sociologická encyklopedie* [online]. 2017 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Metaetika>

²² KLIMSZA, Lucjan. *Úvod do etiky. Historický vývoj etiky* [online]. Ostrava: Ostravská univerzita, 2013 [cit. 2020-07-27]. Dostupné z: https://projekty.osu.cz/svp/opory/PdF_Klimsza_Uvodetika.pdf, str. 52.

²³ *Přehled etiky*. Praha: Portál, 2004. Filozofie (Portál). ISBN 80-717-8806-6., str. 13.

²⁴ HUBÁLEK, Tomáš. *Etika a morálka a jejich místo v edukačním procesu ve 21. století* [online]. [cit. 2020-07-19]. Dostupné z: http://oldwww.upol.cz/fileadmin/user_upload/PdF/veda-vyzkum-zahr/2016/seminare/Etika_a_moralka_a_jejich_misto_v_edukacnim_procesu_ve_21._stoletii.pdf

2 Morálka

V této kapitole se budeme věnovat morálce z důvodu objasnění pojmu, abychom lépe pochopili a porozuměli druhé části bakalářské práce, a sice části praktické. Pojem „morálka“ vznikl z latinského slova „*mos*“, v překladu „*vůle*“. Etymologicky vzato má pojem „*mos*“ více významů. Vedle překladu *vůle* se můžeme setkat s překlady jako *mrav*, *zvyk*, *obyčej*, *náladu*, *povahu*, *rozmar*, *pravidlo*, *předpis*, *zásadu*, *způsob*, *řád* či *charakter*. Velmi častá je i latinská podoba „*moralitas*“, přičemž v doslovném překladu tento latinský výraz znamená *správné chování ve společnosti*. Morálce věnovali pozornost např. Aristoteles, Nietzsche nebo Kant. Ve filozofické literatuře můžeme najít definici morálky jako historicky jasně daný soubor hodnot, principů a ideálů, jež určují, „*co je a není správné či vhodné pro určitou sociální skupinu*.“²⁵

„Zjednodušeně řečeno, morálka je souhrn pravidel toho, co „*se* (v určité společnosti, době, vrstvě, skupině apod.) *dělá a nedělá*“²⁶

Jedná se o pojem multidisciplinární, tzn., že se s ním setkáváme v celé šíři oborů – filozofii, etice, právu či psychologii etc. Podle psychologického slovníku od Hartla a Hartlové je vymezen pojem morálky takto: „*soubor principů posuzovaných z hlediska dobra a zla a řídicích chování a jednání lidí dané společnosti*“²⁷

Morálka úzce souvisí s etikou, a tak se někdy stává, že lidé slučují etiku a morálku do jednoho významu. Historicky můžeme říct, že při vývoji filozofie vznikla etika jako její druhá větev. Etika také někdy bývá nazývána jako učení o morálce či teorii morálky a mravnosti. Je považována za součást lidského rozhodování a konání. Etiku též můžeme nazvat jako praktickou filozofii. Morálkou chápeme, jak se lidé chovají sami k sobě, k jiným živým bytostem, ke společnosti jako takové, ale i k věcem hmotným, neživým. Morálka více než etika, má blíže k člověku a je s ním více spjata jakožto s nositelem morálky.²⁸

„*Je nositelkou lidských vlastností, obsahuje souhrn všech kladných hodnot a pomáhá nám vyhnout se špatnému chování. Kdo se neřídí morálními zásadami, dá se říci, že je lhotejný a nezáleží mu na své osobnosti a vlastní pověsti.*“²⁹

²⁵ NESVADBA, Petr. *Filosofie a etika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), str. 197-198.

²⁶ Tamtéž, str. 198.

²⁷ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000.

²⁸ MEZULÁNÍK, Radek. Etika podnikání, etika novinářské profese. In *Z vůle médií*. Praha: Hermes, 2006. s. 29.

²⁹ MEZULÁNÍK, Radek. Etika podnikání, etika novinářské profese. In *Z vůle médií*. Praha: Hermes, 2006. s. 29.

Na morálku se můžeme dívat z různých hledisek. Každý si pod tímto pojmem může představit něco odlišného. Morálku proto můžeme chápat jako „smysl pro spravedlnost.“ V tomto případě mluvíme o tom, že zdravý jedinec by měl být schopen za normálních podmínek sociálního prostředí rozpoznat, co je spravedlivé či nikoliv. S tím souvisí i následná reakce, kdy člověk, jenž jedná spravedlivě, tedy morálně správně, očekává i toto chování od ostatních jedinců, popřípadě společnosti. Jednat spravedlivě ale předchází fakt, a sice určitá míra morální schopnosti. Tento takt neboli smysl pro spravedlnost je součástí rozumového myšlení. Spravedlnost je totiž jedna z mnoha hodnot morálky.³⁰

Mezi základní aspekty morálky patří beze sporu dobrovolnost, svoboda a nezávislost. Abychom totiž mohli morálku posuzovat, nejprve musíme dospět k tzv. porozumění mravní skutečnosti. Prvně musíme být schopni rozpoznat, zda naše chování či jednání je správné nebo ne. *„Mravní hodnocení se ovšem týká prvotně jednání a sekundárně osob a sociálních útvarů. Osoby posuzujeme mravně na základě jejich jednání a sociální útvary hodnotíme, protože jsou výsledkem jednání a mohou být utvářeny jednáním.“*³¹

Poté bychom měli rozpoznat dobro od zla s vědomím, že by se zlo v jakékoliv podobě činit nemělo. Jednat mravně bychom měli bez nařizování či příkazování a jednat či chovat se v souladu s morálkou bychom měli dobrovolně. Za své jednání a činy bychom měli zodpovídat, popřípadě je umět racionálně vysvětlit. Další podmínkou je: Co sám nechceš, nečiň jinému. *„Tím se vyjadřuje požadavek, aby se lidé navzájem uznávali jako rovnocenné bytosti a vážili si sebe navzájem, a aby každý ve svém jednání bral v úvahu, že druzí lidé mají potřeby a zájmy jako on sám.“*³²

Morálka se vždy nemusí potkat s jinými kulturami. Funguje totiž v každé společnosti jinak a odvíjí se od doby, ve které se zrovna nachází, jelikož souvisí s nástupem nové generace společnosti a v neposlední řadě se odvíjí také od kultury. Co nám může připadat v jedné kultuře morální, v druhé už tomu tak být nemusí. Morálka se podílí na utváření identity jedince. Jedinec přejímá morálku tzv. sociálním učením. Přejímá tzv. individuální vzorec morálního chování, jenž je regulovaný svědomím. Výsledkem by mělo být racionální rozhodování jedince, zformování stabilní struktury hodnocení a vůle.³³ *„Se změnou společnosti dochází i ke změně morálky, a naopak, změny v morálce mohou vyvolat změny ve společnosti.“*³⁴

³⁰ RAWLS, J., Teorie spravedlnosti, 1. vyd. Přeložil Karel Berka, Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 38-39.

³¹ ANZENBACHER, Arno. Úvod do etiky. Praha: Zvon, 1994. s. 14.

³² ANZENBACHER, Arno. Úvod do etiky. Praha: Zvon, 1994. s. 16.

³³ NESVADBA, Petr. *Filosofie a etika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), str. 198.

³⁴ JANOTOVÁ, Helena at al. Profesionální etika. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. s. 11.

3 Etický kodex

Etický kodex (angl. *code of ethics, code of conduct*) vychází z francouzského slova *kodex*, který vyznačuje určitý soubor vymežující pravidla. V oblasti etického kodexu se jedná o soubor mravních norem. Kodexy jsou obecně doplňujícím prvkem doplňující zákony o etické zásady pro danou oblast. Jde tedy o dokument, v němž jsou systematicky zpracované soubory obecných, ale i specifických norem a předpisů.³⁵ Etický kodex lze rozčlenit na etický kodex *závazný* nebo *dobrovolný*.

Závazným kodexem máme na mysli dokument, jenž může např. zaměstnanec dostat při nástupu do práce k pracovní smlouvě a jeho povinností je tento dokument podepsat. Pokud by dokument z pádných důvodů porušil, zaměstnavatel je v právu na základě jeho porušení vystavit výpověď s okamžitou platností. Zatímco nezávazný kodex je postaven na dobrovolné bázi a jeho porušení není nijak trestáno.³⁶

Etické kodexy jsou určeny ke kultivaci podnikového prostředí, jednotlivých organizací, včetně kultury. Kodexy si vytváří některé organizace, firmy nebo sdružení

pro své zaměstnance. Svůj autonomní kodex může mít jakákoliv profese. Nejznámější etické kodexy jsou ve spojení s lékaři (Hippokratova přísaha), právníky, žurnalisty či policisty.

Ač si to někteří z nás možná ani neuvědomují, nejdůležitějším kodexem, jenž je spjatý s naší společností, je křesťanské Desatero Božích přikázání neboli dekalog. I přes fakt, že Česká republika je označována za jednu z nejméně věřících národů na světě, je Desatero v evropské kultuře velmi zakořeněno.

Etický kodex tedy není žádným obecně závazným právním předpisem, ale jedná se o soubor pravidel doplňující zákonné právní normy v naší organizaci. Nezabývá se a neřeší nepřislušné či nečestné chování, ale stanovuje pravidla a vymezuje hranice těm, jež se k nim dobrovolně připojili.³⁷ Znázorňuje jakýsi morální závazek, který upozorňuje na naše mravní postoje a chování vůči instituci, klientům, veřejnosti nebo spolupracovníkům. Význam etického kodexu spočívá v tom, že staví především na základních hodnotách, včetně mezilidských vztahů, a zaměřuje se, na jakých hodnotách bude stavět a opírat se do budoucna.³⁸

Je potřeba také zmínit, že etické kodexy se v různých profesích můžou s postupem času proměňovat v závislosti na nové době, nových lidech, nových problémech a nových

³⁵ *Etický kodex* [online]. In: . [cit. 2020-07-28]. Dostupné z: <http://www.eticky-kodex.cz/co-je-eticky-kodex/>

³⁶ *Etický kodex* [online]. In: . [cit. 2020-07-28]. Dostupné z: <http://www.eticky-kodex.cz/co-je-eticky-kodex/>

³⁷ *Etický kodex* [online]. In: . [cit. 2020-07-28]. Dostupné z: <http://www.eticky-kodex.cz/co-je-eticky-kodex/>

³⁸ *Etický kodex* [online]. In: Národní ústav pro vzdělávání, 2020 [cit. 2020-07-28]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/projekty/rspp/eticky-kodex>

zkušenostech. Faktem je, že jasně dané pravidlo či kodex nachází ve společnosti své uplatnění, avšak ne v každé komunitě jsou pravidla dostatečně přijímána a následně dodržována.

3.1 Etické kodexy chování na internetu

Zde stojíme před otázkou, zda etický kodex chování na internetu vůbec existuje. S rozvojem IT/ICT se etika začala zajímat i o správnou práci či zacházení s danými informacemi. Jedná se o informační etiku. Kodex informační etiky představuje dokument, jenž se zabývá morálními pravidly, které se týkají zpracováním informací. Je zaměřen na zásady správného lidského chování a následné uplatňování těchto zásad v informační praxi. Existuje také kodex Netiquette, jinými slovy zásada síťové etiky, která se zabývá problematikou chování na internetu. V tomto kodexu se zmiňuje o e-mailu, blogu, chatu, sociálních sítích nebo diskuzních fórech.³⁹

„Netiquette is.... the etiquette of cyberspace, ... a set of rules for behaving properly online.“⁴⁰

3.1.1 DESATERO NETIKETY:

- I. Chovejte se tak, abyste nepoškozovali ostatní uživatele.**
- II. Neomezujte ostatní při jejich vlastní práci na síti.**
- III. Nenahlížejte do souborů ostatních uživatelů.**
- IV. Nevyužívejte počítače ke krádežím.**
- V. Nevyužívejte síť ke zveřejnění falešných údajů, falešného svědectví.**
- VI. Nevyužívejte ani si nekopírujte software, za který jste nezaplatili.**
- VII. Nevyužívejte zdroje ostatních uživatelé bez autorizace.**
- VIII. Nepřisvojujte si duševní bohatství ostatních.**
- IX. Uvažujte o společných důsledcích programu, který tvoříte.**
- X. Používejte počítač s úctou, s respektem a ohleduplně.⁴¹**

Pro oblast práce s informacemi existuje ještě řada kodexů. Některými z nich, se budeme zabývat. Pozornost bude věnována zejména *kodexu asociace pro výpočetní techniku ACM* a *kodexu americké knihovnické asociace ALA*.

³⁹ Netiketa. *Chovani.eu* [online]. [cit. 2020-07-19]. Dostupné z: <http://www.chovani.eu/netiketa/c56>

⁴⁰ Shea, V.: Netiquette. Albion Books, Online Edition (<http://www.albion.com/netiquette/introduction.html>)

Překlad autorky: Netiketa je... etiketa kyberprostoru... soubor pravidel pro správné chování

⁴¹ Tamtéž

3.1.2 Kodex asociace pro výpočetní techniku ACM

Association for Computing Machinery neboli ve zkratce ACM. Tento kodex se snaží o společenskou prospěšnost a neublížení. Měl by napomáhat lidskému dobru, uvědomit si hodnoty poctivosti, slušnosti, spravedlnosti a spolehlivosti. V neposlední řadě klade důraz na ochranu vlastnických i duševních práv včetně copyrightů nebo patentů. ACM se snaží poukázat na motiv odpovědnosti, zejména při tvorbě informačních systémů.⁴²

3.1.3 Kodex Americké knihovnické asociace ALA

American Library Association, též známý pod zkratkou ALA, se může pyšnit svou historií, jelikož se jedná o nejstarší kodex. Zdůrazňuje sice zásady zdvořilého a loajálního chování knihovníků, ale poukazuje i na poskytování správných a pravdivých informací. Důraz je také kladen na respektování soukromí a svobodné šíření informací.⁴³

„Ethical dilemmas occur when values are in conflict. The American Library Association Code of Ethics states the values to which we are committed, and embodies the ethical responsibilities of the profession in this changing information environment.“⁴⁴

(Adopted at the 1939 Midwinter Meeting by the ALA Council; amended June 30, 1981; June 28, 1995; and January 22, 2008.)

⁴² SPINELLO, Richard A. *Case studies in information and computer ethics*. Upper Saddle River, N.J.: Prentice Hall, c1997, s. 285.

⁴³ JANOŠ, Karel. *Informační etika*. Praha: Česká informační společnost, 1993. S. 128. Překlad Jan Činčera.

⁴⁴ Professional Ethics. *Ameriac Library Association* [online]. Chicago: ALA American Library Association [cit. 2020-11-21]. Dostupné z: <http://www.ala.org/tools/ethics>

Překlad autorky: Etická dilemata nastávají, když jsou hodnoty v rozporu. Etický kodex Americké knihovnické asociace stanoví hodnoty, ke kterým se zavazujeme, a představuje etickou odpovědnost profese v tomto měnícím se informačním prostředí

4 Shrnutí hledisek na současný internetový (virtuální) svět

V této kapitole se na problematiku současného internetového světa podíváme ze dvou již zmíněných pohledů. Jedná se o *pohled teologický* a *pohled deontologický*. Nejdříve si musíme uvědomit, že obě hlediska mají jak pozitivní, tak negativní stránku. Pro práci s informacemi tak byly vytvořeny různé kodexy a normy, aby mohlo docházet ke zmírňování nekalých praktik na internetu.

Jestliže se na danou problematiku podíváme z *teologického hlediska*, některé koncepce tohoto pohledu zastávají myšlenku utilitarismu, kterou prvně vyřkl skotský filozof a jeden ze zakladatelů skotského osvícenství, Francis Hutcheson. Chceme tím říct, že teologické hledisko pouze zastává a vychází z myšlenky utilitarismu, nikoliv, že zmíněné hledisko souvisí s jeho vznikem. Jeho myšlenka spočívá v tom, že vychází z „principu užitečnosti“, tj. v situaci, kdy by se měl člověk mravně rozhodnout, člověk by měl učinit tak, co povede k největšímu blahu a co největšímu počtu lidí. Jednání by zkrátka mělo vést k obecnému štěstí.⁴⁵ Když si převedeme tuto definici do aktuálního dění ve spojitosti s internetovým prostředím, aktuální trend bezesporu tvoří fenomén sociálních sítí. Zde hovoříme o situaci, kdy se lidé snaží svou atraktivitou přitáhnout k sobě pozornost dalších lidí a získat tak popularitu i mezi neznámými objekty. Ve společnosti vznikl nový neologismus ve spojení člověka a internetu, jedná se o pojem *žít sociální život online*.

Jelikož je komunikace a interakce v našem životě velmi důležitá a jedinec má potřebu se stále něco nového dozvědět a obohacovat se o nové informace a aktuální dění, proto se média obecně, včetně sociálních sítí, staly jednoduchým zprostředkovatelem sdělení přes jakékoliv časové či prostorové bariéry. Umožňují tak sdílet komunikované i mimo jiné lokace, než v kterých se zrovna nacházejí.⁴⁶ Z teologického hlediska se také můžeme podívat na oblast podnikání a obchodování probíhající na internetu. Jde o zaujetí a dosažení silného postavení na trhu práce, přičemž internet může být využíván jako seriózní reklama pro právnickou či fyzickou osobu. Je využíván také k porovnávání jednotlivých cen zboží a služeb na trhu, jež hrají roli v životě každém z nás a zabývají se otázkou samotného nákupu.

Hledisko deontologické nachází své uplatnění na internetu v rámci rozhodnutí ve smyslu, jak se jedinec rozhodne a zachová v daných situacích.

⁴⁵ THOMPSON, Mel. *Přehled etiky*. Praha: Portál, 2004. Filozofie (Portál), str. 93.

⁴⁶ MACEK, Jakub. *Úvod do nových médií*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2011, str. 7-8.

Manfred Spitzer, přední německý badatel v oblasti neurovědy, se zabývá problematikou virtuálního světa a dopadu (nejen) na mladé jedince. Podle tohoto badatele virtuální život poškozují naše vzdělávání i naši sociální interakci. Tvrdí, že kontakt přes počítač nemůže lidem nahradit skutečné setkání včetně citových projevů a prožitků. Tato komunikace potlačuje zážitky z přímé interakce s jedincem, a to hned dvojím způsobem. Prvním z nich je teorie, že je nahrazují méně kvalitní zážitky, jež bychom mohli prožít v přímé interakci, jelikož nám čas strávený u počítače nikdo nenahradí a v návaznosti na to trpíme obohacováním a osvojováním si mluvené řeči. Na straně druhé zastává i názor pozitivní, že pokud se digitální informační technologie používají s racionem, mohou nám život do jisté míry usnadnit. Ovšem stále Manfred Spitzer zastává názor, že bychom nad všemi těmito digitálně informačními technologiemi, včetně sociálních sítí, neměli ztrácet kontrolu. Stane-li se, že nad námi tyto technologie převezmou moc a my ztratíme kontrolu nad sebou samým, stávají se z nás tzv. *kybernemocní lidé*.⁴⁷

Dle našeho názoru by bylo nejadekvátnějším řešením, kdyby došlo k prolnutí těchto dvou hledisek, tj. teologické hledisko by doplňovalo hledisko deontologické a naopak. Jedna teorie by doplňovala druhou o svoji konkrétní teorii a poznatky. V takovém případě by hlediska působily jako celek. V praxi by to vypadalo tak, že by se předpokládala znalost jasně daných a psaných norem a zákonů a v druhé řadě by se od společnosti očekával vzorec slušného a vhodného chování a následně by tento celek rozhodoval dle „principu užitečnosti.“

⁴⁷ SPITZER, Manfred. *Kybernemoc!: jak nám digitalizovaný život ničí zdraví*. Přeložil Iva KRATOCHVÍLOVÁ. Brno: Host - vydavatelství, 2016, str. 268-269.

5 Internet

Výdobytek lidstva neboli internet se začal u nás, v českých zemích, postupně prosazovat před čtyřicet lety, až kolem roku 1996. Jedná se o obrovský potenciál, jenž je dílem mezinárodním a kolektivním. Potenciálem máme na mysli získávat nepřehledné množství informací nebo spolupráci inteligentních lidí na celém světě.⁴⁸

5.1 Historický vývoj internetu

Prvním impulzem pro vznik internetu se stal umělý pozemský satelit nazývaný se sovětský Sputnik 1. Je označován za vesmírnou umělou družici Země, která zahájila 4. října 1957 kosmickou éru lidstva. Jelikož kosmická technologie ve 20. letech spíše zaostávala, než vzkvétala, musela ji být oporou technologie vojenská. USA si však uvědomovaly, jaké výhody Sověti propagand nyní mají. Sovětský svaz tak mohl ukázat, jakou má moc a schopnost vyslat umělou družici na oběžnou dráhu a zároveň schopnost vyslat rakety. A protože bylo období studené války, Spojené státy americké si uvědomovaly možné hrozby ve spojení se sovětskou vojenskou technikou ve smyslu jaderné války, a proto byla v roce 1958 založena ministerstvem obrany USA agentura ARPA (Advanced Research Project Agency), která se zaměřovala na rozvoj výzkumu nových technologií.⁴⁹

V roce 1966 dostal jeden z členů výzkumu jménem Bob Taylor grant na vývoj počítačové sítě, která by spojila více univerzit mezi sebou. V roce 1969 byla spuštěna první síť nazývaná se ARPANET (Advanced Research Project Agency Network). Jednalo se o experimentální síť, ve které kooperovaly čtyři univerzity - University of California Los Angeles, University of California Santa Barbara, Stanford Research Institute a University of Utah. Ústřední myšlenkou bylo, aby při případném napadení ozbrojených sil a následném poškození vzájemně propojených počítačů a serverů, zůstali alespoň ostatní ve vzájemném kontaktu. Počátkem 70. let počítačová síť ARPANET začala velmi vzkvétat a za nedlouho se k ní připojilo více než desítka univerzit. Na základě protokolu TCP/IP byla umožněna širší komunikace, zprostředkovaná pomocí telefonních linek, kabelové televize, konfigurací a počítačů různých typů.⁵⁰

⁴⁸ *Historie internetu* [online]. In.: 2020 [cit. 2020-07-29]. Dostupné z: <https://www.jaknainterneta.cz/page/1205/historie-internetu/>

⁴⁹ *Historie internetu* [online]. In.: 2020 [cit. 2020-07-29]. Dostupné z: <https://www.jaknainterneta.cz/page/1205/historie-internetu/>

⁵⁰ Tamtéž

5.2 Počátky českého internetu

Psal se 13. únor 1992, kdy došlo ke spuštění internetu v tehdejší Československu, a to konkrétně v budově ČVUT v Praze-Dejvicích. Badatelé hned po spuštění přišli s nápadem, jehož ústřední myšlenkou bylo propojit všechny akademické instituce v Československu za účelem spolupráce jednotlivých vědeckých pracovišť. Cílem bylo jednoduše mezi sebou sdílet informace, nové poznatky a data. Hovoříme o novém projektu, jenž můžeme zaznamenat pod zkratkou FESNET (Federal Educational and Scientific NETwork), a který se měl stát internetovou sítí pro akademické pracoviště. V roce 1993, kdy došlo k rozdělení Československa, u výše zmíněných projektů nastalo také rozdělení. Na Slovensku se projekt nazýval SANET (Slovak Academic Network) a v České republice se o projektu hovořilo jako o CESNETU (Czech Educational and Scientific Network). V roce 1996 byl zahájen provoz vyhledávače Seznam.cz.⁵¹

5.2 Informační etika

Jedním z významných témat v dnešním digitálním a technologickém rozmachu je dílčí část etiky vnímána jako podmnožina etiky, nazývající se *informační etika*. Hovoříme o zcela nové etické teorii, jež vznikla na popud stále se vyvíjejících nových technologií a fenoménů jako je např. internet. Stále více se přesvědčujeme, že informační etika je pro dnešní dobu a společnost nezbytně nutná. Zásadním krokem je nejprve uspořádat a stanovit nároky na informační experty. Nároky vyplývají z principů informační etiky, a je také nutné se pozastavit u jevů, jež by případně mohly informační etiku mravně či morálně ohrozit.⁵² Existuje slovník pro knihovníky a informační specialisty (Online Dictionary for Library and Information Science), který je zaměřen na tvorbu, šíření a používání informací a v neposlední řadě na morální kodexy, jež upravují mezilidské vystupování ve společnosti.⁵³

K rozsáhlejšímu a důkladnějšímu úvahám na téma informační etiky došlo až kolem roku 1988, kdy Rafael Capurro zakládá Mezinárodní centrum pro informační etiku, Informationnsethos und Informationsethik. O čtyři roky později zakládá Robert Hauptman Journal of Information Ethics. V prvopočátcích byla informační etika stavěna na rovinu subjektu nebo objektu

⁵¹ *Historie internetu v Česku* [online]. In.: 2018 [cit. 2020-07-29]. Dostupné z: <https://www.kvalitni-internet.cz/historie-internetu-v-cesku-od-podivinu-ke-svetu-siti>

⁵² JANOŠ, Karel. *Informační etika*. Praha: Česká informační společnost, 1993, s. 22.

⁵³ *Informační etika v kontextu etických problémů 21. století* [online]. In.: Praha 1: Národní knihovna ČR, 2018 [cit. 2020-08-10]. Dostupné z: <https://knihovnaplus.nkp.cz/archiv/2017-02/informace-a-konference/knihovny-a-informacni-etika-v-kontextu-etickyh-problemu-21.-stoleti>

informační činnosti. Subjektem rozumíme uživatele či zpracovatele a objektem chápeme dokumenty či jiné technické prostředky.⁵⁴

Obecná etika vyčleňuje informační etiku na *informační ethos* a *informační etiku*. Cílem *informačního ethose* je porozumět pojmům či zvykům, které převládají v oblasti týkající se toku informací spjatých převážně s experty, skupinami IT pracovníků, ale i celé populace. *Informační etika* má za cíl seznámit jedince, kteří jsou ve styku s informacemi, jak postupovat, aby byly přijaty a následně užity morální zásady.⁵⁵

O problematiku informační etiky se postupem času začalo zajímat čím dál více odborníků, a ti ji začali rozmanitě členit. Dle názoru Johna Ladda můžeme rozlišovat informační etiku na dvě roviny, a sice na rovinu *mikroetiky* a *makroetiky*.⁵⁶

Mikroetické přístupy jsou zaměřeny na praktické využití, tj. řeší problémy, jež se objevují uvnitř konkrétní skupiny odborníků. Většinou se tedy jedná o etiku zaměřenou na konkrétní specializaci, např. etika lékařská, informatická, knihovnická, právníká etc.). *Makroetické přístupy* jsou spjaty s informační technologií, jež mají dopad na celou společnost, jsou tedy zaměřeny globálně. Kriticky hodnotí normy, zákony nebo praktiky ve vztahu k mikroetice.⁵⁷ Zabývá se například digitálním členěním či environmentální etikou.⁵⁸

Abychom lépe porozuměli těmto rozdílným přístupům, existuje tzv. RPT model (Resource – Product - Targer) neboli v českém překladu zdroj – produkt – cíl. Vzájemný vztah mezi zdrojem – produktem – cílem, popisuje Floridi takto: Agent (původce děje) využívá informace jako zdroj na vyprodukování nových informací (informace jako produkt), tudíž může novými informacemi ovlivnit informační prostředí (informace jako cíl). Znázornění můžeme vnímat zároveň jako model, jenž popisuje tři přístupy k informační etice.⁵⁹ Je třeba zdůraznit, že model vyjadřuje pouhý zjednodušený pohled na to, čím se experti v rámci internetové etiky zabývají.⁶⁰ Na modelu si můžeme povšimnout ještě jednoho, dosud nezmíněného termínu, *infosféry*.

⁵⁴ JANOŠ, Karel. *Informační etika*. Praha: Česká informační společnost, 1993, s. 22.

⁵⁵ Tamtéž, s. 23.

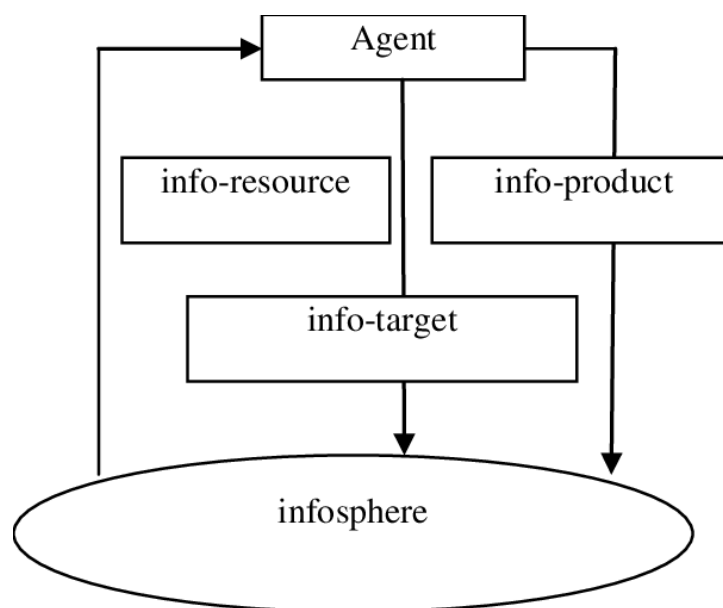
⁵⁶ CAPURRO, R, 1985. Moral issues in information science. *Journal of Information Science*. B.m.: BOWKER-SAUR LTD, MAYPOLE HOUSE, MAYPOLE RD, E GRINSTEAD, W SUSSEX, ENGLAND RH19 1HH, 1. 1. roč. 11, č. 3.

⁵⁷ CAPURRO, R, 1985. Moral issues in information science. *Journal of Information Science*. B.m.: BOWKER-SAUR LTD, MAYPOLE HOUSE, MAYPOLE RD, E GRINSTEAD, W SUSSEX, ENGLAND RH19 1HH, 1. 1. roč. 11, č. 3.

⁵⁸ TOMORIOVÁ, Františka. *Mikroetický a makroetický kontext informačnej etiky*. Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského, 2016, s. 111.

⁵⁹ FLORIDI, Luciano, 2008. Foundations of Information Ethics. In: HIMMA, K. E. a TAVANI, H. T. *The Handbook of Information and Computer Ethics*. United States of America: John Wiley & Sons, Inc., s. 3-23.

⁶⁰ TOMORIOVÁ, Františka. *Mikroetický a makroetický kontext informačnej etiky*. Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského, 2016, s. 113.

RPT model (Zdroj: Floridi 2008)

Dle Luciana Floridiho je termín *infosféra* používán pro označení celého informačního prostředí, jež se skládá z informačních procesů a jejich vzájemných vztahů, interakcí a vlastností. Infosféra je dnes podle Floridiho vnímána jako součást bytí či dokonce realita. Infosféru Floridi globálně označil jako „*Turingova revoluce*.“ Pod touto revolucí jsou označeny informační a komunikační technologie (ICT), jíž jsme součástí a my jako lidé jsme označováni za informační činitele, kteří se podílejí na kooperaci s jinými činiteli a sdílejí tak globální prostředí. V konečném důsledku tak dochází k spoluutváření informací, a vzniká již zmíněná *infosféra*.⁶¹

⁶¹ FLORIDI, Luciano. *Čtvrtá revoluce: jak infosféra mění tvář lidské reality*. Přeložil Čestmír PELIKÁN. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2019. Studia nových médií. ISBN 978-80-246-3803-4, s. 43-54.

6 Legislativa týkající se práce s informacemi

V kapitole 3.1 jsme nastínili problematiku etického kodexu, zejména kodex slušného chování na internetu, nazývaný se Netiquette a další kodexy, jež jsou spjaté s prací a následným užitím informací. Ovšem v dnešní době se již nestačí řídit pouhým „desaterem slušného chování.“ Když tyto zásady nejsou dostačující, přichází na řadu legislativní normy, které vychází z etických pravidel. Etická pravidla stanovují pouze pravidla chování, kdežto legislativní normy zajišťují i postihy v případě jejich nedodržení. V následujících podkapitolách si představíme vybrané zákony, které jsou na území České republiky nezbytným nástrojem v oblasti práce s informacemi a informačními či digitálními technologiemi. Budeme se věnovat zejména autorskému zákonu, zákonu o svobodném přístupu k informacím a zákonu o ochraně osobních údajů (GDPR).

V kyberprostoru platí zásada, která umožňuje komukoliv na internet vkládat jakýkoliv obsah. Jedná se o svobodnou volbu, jež umožňuje sdílení čehokoliv.

„V internetu, se kterým se snažíme kyberprostor ztotožnit, neexistuje žádná centrální autorita, která by o jeho existenci či neexistenci rozhodovala, či ho nějakým způsobem řídila. Fungování internetu je dáno dohodou jeho uživatelů a správců, kteří se svým jednáním přizpůsobují majoritní většině. Dochází tak k tomu, že je splněn další požadavek na kyberprostor- je řízen pouze svými uživateli.“⁶²

6.1 121/2000 Sb. Zákon o právu autorském

Zákon o právu autorském, jinými slovy též Autorský zákon. V návaznosti na exponenciálně rostoucí zájem o moderní digitální technologie nabyt tento zákon své účinnosti 1. 1. 2000. Zákon se snažil reagovat zejména na změny, jež se proměňovaly ve společnosti, aby v co největší míře ochraňovaly zájmy autorů. S čím se autoři nejvíce potýkají, je porušování majetkových práv a jejich následné užívání (zejména ilegální software). Zkrátka, hovoříme o právech autorů k jejich dílům. Ty vznikají v momentě, kdy je dílo vyjádřeno v jakémkoliv objektivně vnímatelné podobě. Může se jednat o dílo umělecké či jiné umělecké dílo, jež je paralelně jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora. Na rozdíl, jak je tomu např. u patentů, není při vzniku díla nutná registrace. Pod pojmem „dílo“ si můžeme představit např. dílo *slovesné* (fiktivní příběh, román), *grafické* (malba), *hudební* (hudba

⁶² JIROVSKÝ, Václav. *Kybernetická kriminalita: nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství*. Praha: Grada, 2007, str. 34.

do televizní reklamy), *choreografické* (taneční choreografie), *fotografické* (fotografie), *audiovizuální* (počítačová hra), *architektonické* (stavba) či *počítačový program*. Autorský zákon vymezuje rozdíly mezi *osobnostními* a *majetkovými* právy autorů.⁶³

Osobnostní právo zahrnuje především rozhodování autora o metodách zveřejnění svého díla a zároveň o zveřejnění svého autorství. Má právo udělit souhlas ke změně obsahu díla či jiných zásazích.⁶⁴

Majetkové právo zahrnuje zejména právo dílo užít a udělit souhlas k jeho užití. Pod pojmem „užít“ si můžeme představit rozmnožování, rozšiřování, pronájem, půjčování, vystavování či sdělování díla veřejnosti. Majetkové právo přetrvává po celou dobu autorova života a 70 let po jeho úmrtí.⁶⁵

Do autorského zákona spadá také problematika citací a citování. Do práv jiných autorů se nezasahuje v případě, pokud uvedli převzatý text bibliografickou citací. Důležité je uvést jméno autora nebo osobu, jež poskytuje dílo veřejnosti, dále název konkrétního díla a pramen.⁶⁶

6.2 106/1999 Sb. Zákon o svobodném přístupu k informacím

Toto legislativní nařízení nabylo v České republice účinnosti 1. ledna 2000. Do zákona se zapracovávají dané předpisy Evropské unie. Zabývá se stanovováním a upravováním pravidel pro poskytování informací a taktéž se zabývá upravováním podmínek práva svobodného přístupu k těmto informacím. Subjekty povinné poskytovat informace vztahující se k jejich působnosti jsou zpravidla státní orgány, územní samosprávné celky a jejich orgány včetně veřejných institucí.⁶⁷

6.3 216/679 Obecné nařízení o ochraně osobních údajů

General Data Protection Regulation, v překladu se jedná o Obecné nařízení o ochraně osobních údajů. GDPR můžeme označit za progresivní a revoluční legislativu EU, jež se zasloužila o zvýšení ochrany osobních dat občanů. Snaží se co nejvíce hájit práva občanů proti ilegálnímu zacházení s jejich daty včetně osobních údajů. S neustále rozvíjejícími se možnostmi v oblasti digitální technologie, musel být doposud zastaralý zákon 101/2000 Sb.

⁶³ Autorský zákon. *Bezpečný internet.cz* [online]. [cit. 2020-11-20]. Dostupné z: <http://www.bezpecnyinternet.cz/skoly/zakony/autorsky-zakon.aspx>

⁶⁴ Tamtéž

⁶⁵ Trvání autorských práv. *Epravo.cz* [online]. Praha: EPRAVO.CZ, 2004, 19. 11. 2004 [cit. 2020-11-20]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/trvani-autorskych-prav-28660.html>

⁶⁶ Zákon č. 121/2000 Sb. *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, s.r.o, 2019 [cit. 2020-11-20]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-121>

⁶⁷ Zákon č. 106/1999 Sb. *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, s.r.o, 2020 [cit. 2020-11-22]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-106>

Zákon o ochraně osobních údajů, který platil od r. 1995, nahrazen novou Evropskou legislativou (GDPR) v r. 2008. V době, kdy vstoupil v platnost zákon 101/2000 Sb. Zákon o ochraně osobních údajů, ještě neexistovaly sociální sítě, cloudová uložení či jiné moderní sítě a technologie. GDPR se snaží přizpůsobit právní rámec ochrany osobních údajů současné době, snaží se také dosáhnout většího sjednocení právního rámce ve všech zemích. Jde tedy o posílení práv subjektu údajů a snahou tak je dosáhnout sjednoceného výkladu Obecného nařízení a dozoru jednotlivými dozorovými úřady.⁶⁸

6.4 Shrnutí norem, zákonů a legislativy z pohledu dopadu na společnost

V předešlé podkapitole jsme nastínili výčet několika zákonů, norem a legislativ, které napomáhají předcházet určitým nekalým praktikám, jež virtuální svět přináší. Výše zmíněný soubor opatření stanovuje hranici, do jakých mezí může člověk až zajít. Průpravou a jistým opatřením by však měla být etická výchova, která by měla být vštěpována a především praktikována již od útlého dětství. Správné chování a etické kodexy jsou tedy jakýmsi doplňkem norem, zákonů a legislativy a navzájem se doplňují. Jen tak můžeme předejít nástrahám a hrozbám souvisejícím s virtuálním světem, jehož prostředky k zneužívání jsou čím dál více sofistikovanější.

⁶⁸ Obecné nařízení o ochraně osobních údajů. www.gdpr.cz [online]. Praha 6: GDPR.cz [cit. 2020-12-18]. Dostupné z: <https://www.gdpr.cz/gdpr/proc/>

7 VYMEZENÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI

Na základě teoretických poznatků nám bylo umožněno zrealizovat empirické šetření. Sběr dat jsme zprostředkovali pomocí kvantitativního výzkumu, u něhož jsme se zaměřili na zjištění postojů současné společnosti k etice, zejména k etice na internetu. Výzkumným vzorkem byly dvě skupiny, a to mladiství (12-18 let) a dospělí (18+). Zabývat se budeme relačním problémem, tedy postojem mladistvých k etice na internetu ve srovnání s postojem dospělých. Cílem dotazníkového šetření bylo zjistit, zda je etický rámec ve společnosti dodržován a zda si respondenti povšimli pozitivního či negativního ovlivňování skrze internet (médiá, sociální sítě etc.). Nejprve se zaměříme na hlavní a dílčí cíle průzkumu a stanovíme hypotézy. Představíme metody šetření a jeho průběh. Na závěr představíme výsledky výzkumného šetření a ověříme platnost hypotéz. Nakonec vyvodíme závěr.

7.1 Stanovení cíle a výzkumu hypotéz

Cílem bakalářské práce bylo získat určitý obraz postoje současné společnosti k etice, zejména k etice na internetu. K dílčím cílům jsme vytvořili následující hypotézy:

Cíl 1: Zjistit, jak se uživatelé internetu chovají při e-mailové komunikaci

Hypotéza 1: Předpokládáme, že mladiství uživatelé porušují soukromí e-mailové komunikace častěji než dospělí

Pozn. porušení soukromí chápe autorka práce jako: čtení e-mailu, který nám byl zaslán omylem; umožnění přístupu cizí osoby k počítači s otevřenou e-mailovou komunikací, mylné zaslání e-mailu jinému příjemci

Hypotéza 2: Předpokládáme, že dospělí otevírají nevyžádanou poštu více než mladiství

Hypotéza 3: Předpokládáme, že dospělí odpovídají na příchozí e-maily častěji než mladiství

Cíl 2: Zjistit, zda mají mladiství negativní zkušenost s chováním některých subjektů na internetu (neúplné informace, klamavá prohlášení, nedodržení závazků apod.)

Hypotéza 4: Předpokládáme, že mladiství se stali obětí negativní zkušenosti s chováním některých subjektů na internetu častěji než dospělí

Cíl 3: Zjistit, jak uživatelé internetu přistupují k volbě hesel na internetu

Hypotéza 5: Předpokládáme, že dospělí si nastavují silnější hesla častěji než mladiství

Hypotéza 6: Předpokládáme, že mladiství sdělují svá hesla častěji než dospělí

Cíl 4: Zjistit, jaký postoj zaujímají uživatelé k informacím na internetu

Hypotéza 7: Předpokládáme, že mladiství užívají nevhodné slovní projevy v internetovém prostředí častěji než dospělí

Hypotéza 8: Předpokládáme, že mladiství se dopouští šíření nepravdivých informací na internetu častěji než dospělí

Hypotéza 9: Předpokládáme, že dospělí si ověřují informace i z jiných zdrojů a nevěří všemu, co se píše na internetu častěji než mladiství

Cíl 5: Zjistit, která z uvedených věkových skupin má větší přístup k nevhodnému a škodlivému obsahu na internetu

Hypotéza 10: Předpokládáme, že mladiství se setkali s nevhodnou reklamou na internetu častěji než dospělí

Hypotéza 11: Předpokládáme, že dospělí se dostanou k prezentaci nevhodného obsahu na stránkách (násilí, pornografie, extremistické skupiny) častěji než mladiství

Cíl 6: Zjistit, která z uvedených věkových skupin více inklinuje k porušování identity a autorského zákona

Hypotéza 12: Předpokládáme, že mladiství vystupují na internetu pod falešnou identitou častěji než dospělí.

Hypotéza 13: Předpokládáme, že k porušování autorského zákona dochází u mladistvých méně často než u dospělých

7.2 Cílová skupina

Výzkumné šetření bylo zaměřeno na široké spektrum respondentů, specifickěji na dvě skupiny, a to *mladistvé*, jež představují jedinci věkového rozhraní od 12 do 18 let a *dospělé*, jejichž dospělost stanovujeme dovršením 18. roku života. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 154 respondentů. Jaký poměr tvořili mladiství vůči dospělým, se dozvíme v následujících podkapitolách, kde budeme podrobněji analyzovat dílčí cíle.

7.3 Metody výzkumného šetření

Abychom si blíže specifikovali metodu, již jsme použili a zabývali se jí při zpracování praktické části, pokusíme se ji nejprve teoreticky vyobrazit a následně prakticky demonstrovat na příkladech, respektive dílčích úkolech. Abychom mohli zahájit sběr dat, nejprve jsme si museli stanovit, jakou výzkumnou strategii zvolíme. V bakalářské práci jsme využili kvantitativní metodologii. Jedná se o standardizovaný vědecký výzkum, který operuje s číselnými údaji, s nimiž se dá následně matematicky pracovat. S číselnými údaji můžeme operovat pomocí sčítání, výpočtu jejich průměru nebo je vyjádřit procentuálně či využít další metody matematické statistiky (korelační koeficient, vyjádření směrodatné odchylky nebo statisticky vymezit rozdíl mezi dvěma či více výsledky etc.)⁶⁹

Zásadním cílem výzkumníka je především třídění údajů a objasnění příčin existence nebo změn jevů. Exaktní údaje nám umožňují zevšeobecnování a vyjádření předpovědi o jevech. V kvantitativním výzkumu se snažíme volit zkoumané osoby tak, aby co nejlépe reprezentovali danou populaci. V našem případě jsou to mladiství versus dospělí. Nejadekvátnější způsobem provedení je náhodný výběr, jenž odpovídá požadavkům matematické teorie pravděpodobnosti. Výsledky je možné poté zevšeobecnovat na celou populaci. Dále vyvozujeme z teorie hypotézy, které ve výzkumu testujeme, respektive potvrzujeme nebo vyvracíme. Jedná se tedy o výzkum verifikační.⁷⁰

Ve výzkumu bakalářské práce jsme využili nejfrekventovanější metodu ke zjišťování údajů, a to *dotazník*. V dotazníku klademe otázky písemnou formou a stejně tak získáváme odpovědi. Tato metoda je stanovena zejména pro hromadné získávání údajů. Máme na mysli získávání údajů od velkého počtu respondentů. Metoda se považuje za ekonomický výzkumný nástroj, jelikož při malé investici času jsme schopni získat velké množství informací.

7.3.3 Základní terminologie

V této podkapitole se budeme věnovat základní terminologii, jež souvisí s metodou, kterou se budeme nadále zabývat. Osoba vyplňující dotazník se nazývá *respondent*. Jednotlivými prvky v dotazníku označujeme jako *otázky*. Taktéž se můžeme setkat s podobou, že otázka se označuje jako *položka*. Termín „položka“ označujeme spíše v případě, když otázka nemá tázací charakter, ale oznamovací. Proces zadávání dotazníku označujeme jako *administrace*.

⁶⁹ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6. s. 31.

⁷⁰ Tamtéž, s. 32.

7.4 Charakter a průběh výzkumného šetření

Výzkum jsme zrealizovali v podobě elektronických dotazníků. Dotazník se skládal ze dvou částí. První část respondenty seznámila s tématem a za jakým cílem je potřeba dotazník vyplnit a také zde našli pokyny pro jeho vyplnění. Druhou část reprezentoval samotný dotazník, ve kterém respondenti měli vyplnit 23 otázek. Objevily se otázky uzavřené, tzv. dichotomické a polouzavřené, kde respondenti měli svoji zvolenou odpověď zdůvodnit, popřípadě poskytnou k odpovědi své vlastní poznatky či zkušenosti. To nám napomohlo dotvořit obraz nejen o internetové etice, ale především o etice ve společnosti jako takové. Dotazníkové šetření jsme zvolili z toho důvodu, že slouží k rychlému sběru dat a anonymně ho může vyplnit téměř kdokoliv, kdo dosáhl 12. roku života. Výsledky budeme demonstrovat na grafech střídavě s tabulkami. Dotazník byl zpřístupněn v elektronické podobě od června 2020 a výzkum byl ukončený o 7 měsíců později, tedy v prosinci roku 2020. Dotazník nebyl rozeslán cílovým skupinám zvlášť, ale přístup k němu měl téměř kdokoliv. Návratnost dotazníků byla vzhledem k očekávání nadmíru vysoká a činila 81 %. To znamená, že 19 % respondentů vyplňující odpovědi, dotazník předčasně ukončilo, a tak odpovědi nebyly zaznamenány, a tudíž ani do výzkumu zahrnuty. Podrobnějším informacím se budeme věnovat v následující podkapitole, ve které se zaměříme na dílčí cíle včetně hypotéz.

7.5 Vlastní šetření

V této podkapitole se zaměříme na vyhodnocení provedeného sběru dat, jež jsme získali díky elektronickým dotazníkům. Níže si jednotlivé výsledky blíže specifikujeme. Představíme si každou otázku zvlášť a k některým z nich uvedeme tabulku relativních a absolutních četností, přičemž u některých otázek odpovědi demonstrujeme zase na grafech. Součástí každé otázky bude i vlastní komentář. Dotazník obsahoval 23 otázek, jež se vztahují k hypotézám, uvedených v podkapitole 8.1 Tyto stanovené hypotézy budou v podkapitole 8.6 potvrzeny či vyvráceny. Na sestavený dotazník je možné podívat se v příloze.

Otázka č. 1: Jaké je Vaše pohlaví?

V této otázce jsme zjišťovali, jaký je poměr zastoupení mužů či žen při vyplňování dotazníků. Odpověď na tuto otázku bude demonstrovat tabulka 1.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Žena	131	85 %
Muž	23	15 %

Tabulka 1 - poměr zastoupení mužů a žen při vyplňování dotazníku

Z tabulky je patrné, že při vyplňování dotazníku se zúčastnilo více žen (85 %) než mužů (15 %). Jaká věková kategorie byla zastoupena, se dozvíme v následující otázce.

Otázka č. 2: Do jaké věkové kategorie spadáte?

V otázce číslo 2 se zaměříme na porovnání dvou skupin, a to jaké poměrné zastoupení věkové kategorie dvou skupin převládalo při vyplňování dotazníku. Zda větší skupinu tvořily mladiství (12-18 let) nebo dospělí (18+).

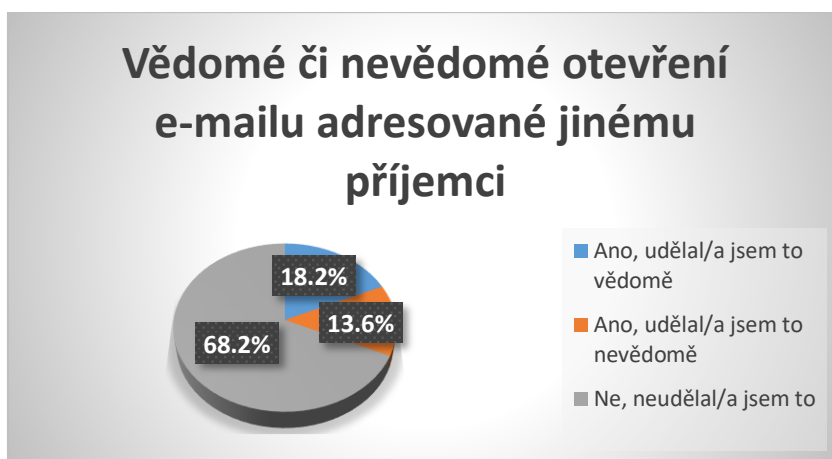
Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
12-18 let	53	34,4 %
18 let a více	101	65,6 %

Tabulka 2 - poměr věkového zastoupení při vyplňování dotazníku

Z dotazníku jsme se dozvěděli, že mladiství tvořili 34,4 %, zatímco skupina dospělých převažovala (65,6 %). Proto i při porovnávání musíme na výsledek kompletního šetření nahlížet s jistou rezervou, jelikož zastoupení dospělých je většinové.

Otázka č. 3: Otevřel/a jste někdy e-mail, jenž byl adresován jinému příjemci?

V této otázce se budeme zabývat četností vědomého či nevědomého otevření e-mailu, jenž byl určen jinému adresátovi.

Graf 1 - četnost vědomého či nevědomého otevření e-mailu, jenž byl adresován jinému příjemci

Většinou se respondenti shodli, že e-mail, jenž není adresován přímo jim, neotvírají (68,2 %). Se záměrem nahlédnout do e-mailu činila skupina respondentů procentuálně 18,2 %. Ti, jenž e-mail nevědomě rozklikli, aniž by tušili, že není adresován jim, tvořili 13,6 %.

Otázka č. 4: Otevřel/a jste někdy zprávu v e-mailu, která byla zaslána do nevyžádané pošty? (spam, hromadné...)

Obdobně jako v předešlé otázce zjišťujeme, zda respondenti otevřeli zprávu, která byla protentokrát zaslána do nevyžádané pošty. Nevyžádanou poštou máme na mysli záložku spam či hromadný/nevyžádaný e-mail. Tento počin se nám může zdát jako banální, avšak mnozí z nás si neuvědomují, že právě jedním nesprávným kliknutím si mohou otevřít soubor etických dilemat, spojený např. s narušením soukromí.

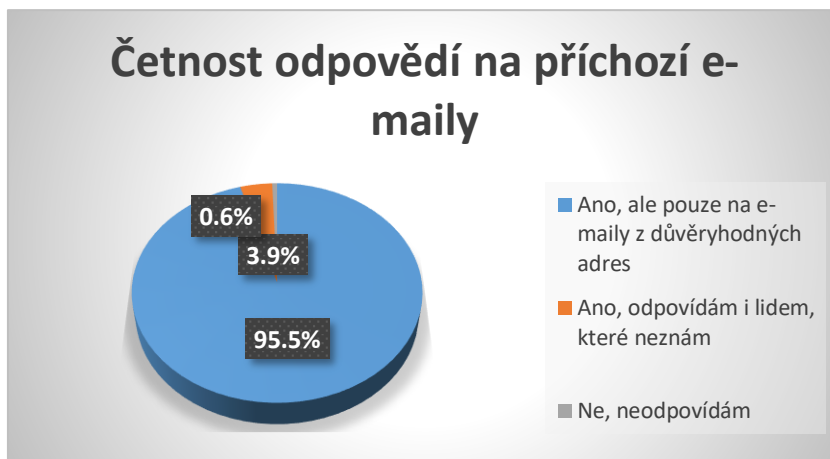

Graf 2 - četnost otevření zpráv z nevyžádané pošty

Z dotazníkového šetření jsme zjistili, že 70,8 % respondentů záměrně otevřelo nevyžádanou poštu, přičemž 20,8 % příchozí poštu otevřelo nezáměrně. Zbýlá část 8,4% poštu tohoto charakteru neotevřelo.

Otázka č. 5: Odpovídáte na příchozí e-maily?

Respondenti byli tázáni, zda odpovídají na nově příchozí e-maily jakéhokoliv charakteru. Podívejme se tedy na data, jež jsme získali z dotazníkového šetření.

Graf 3 - četnost odpovědí na příchozí e-mailů

Respondenti v drtivé většině (95,5 %) zodpověděli na tuto otázku tak, že odpovídají pouze lidem, jež jsou jejich adresy důvěryhodné, tzn. pracovníkům z firmy, jiným firmám, známým etc. O poznání menší část tvořili lidé, jež odpovídají na příchozí e-mailů i cizím lidem (3,9 %) a pouhé 1 % neodpovídá na žádnou příchozí poštu.

Otázka č. 6: Máte negativní zkušenost s chováním některých subjektů na internetu? (nabízené zboží, služby...)

Zde se respondenti setkali s typem polouzavřené otázky, kdy při odpovědi „ano“ měli možnost stručně popsat, s jakým typem podvodu se setkali.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	33	21,4 %
Ne	121	78,6 %

Tabulka 3 - negativní zkušenost s chováním některých subjektů na internetu

Respondenti se ve výzkumu většinou shodli (78,6 %), že nemají negativní zkušenost s chováním některých subjektů na internetu. 21,4 % respondentů se přiznalo, že s podvodem zkušenost mají. V dotazníku jsme u odpovědi „ano“ poskytli možnost otevřené odpovědi a respondent měl možnost stručně popsat, s jakou negativní zkušeností se setkal. V dotazníku se množily odpovědi typu koupě určitého zboží, jež bylo předem zapláceno, ale konkrétní produkt/zboží více nespátřili. Respondenti se velmi často potýkali s falešnými nabídkami pronájmu bytu či rodinného domu nebo falešnými výhrami (mobil, automobil, elektronika). Častými odpověďmi byly také nabízené podvodné a velmi nevýhodné půjčky.

Otázka č. 7: Z kolika znaků se skládá Vaše e-mailové heslo?

At' se přihlašujeme na sociální sítě, do e-mailu či do jakéhokoliv našeho účtu, je třeba mít na mysli, že heslo by se mělo skládat nejméně z 8 znaků a ideálně by mělo být složeno z minimálně 12 a více znaků. Ovšem čím více je heslo delší, uživateli mnohonásobně zvyšuje ochranu. Aby bylo dostatečně silné, nejlepší variantou je kombinace písmen, číslic a symbolů.⁷¹ Nyní si představíme odpovědi respondentů.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Méně než 12 znaků	101	66 %
Více než 12 znaků	52	34 %

Tabulka 4 - složení hesla pomocí znaků

V odpovědích jsme zjistili, že hesla respondentů (66 %) tvoří méně než 12 znaků a vystavují se tak většímu riziku napadení hackery do jejich účtů. Pouhých 34% respondentů má hesla, jež se dají označit za silná.

Otázka č. 8: Z kolika znaků se skládá Vaše heslo k přístupu na sociální sítě?

K této otázce budeme přistupovat obdobně jako k otázce výše (otázka č. 8). Podíváme se, zda respondenti volí hesla u sociálních sítí silnější než hesla do e-mailu nebo zda síla hesla bude analogická.

Graf 4 - složení hesla pomocí znaků (sociální sítě)

⁷¹ Vytvoření silného hesla a jeho vlastnosti. www.bezpecnyinternet.cz [online]. [cit. 2020-12-20]. Dostupné z: <http://www.bezpecnyinternet.cz/zacatecnik/hesla/vytvoreni-silneho-hesla.aspx>

Z výzkumu můžeme konstatovat, že více respondentů volí k přístupu na sociální sítě silnější hesla (37 %) než hesla k e-mailům. Ovšem stále převažuje vyšší procento, kdy respondenti volí méně než 12 znaků (63 %).

Otázka č. 9: Z kolika znaků se skládá Vaše heslo k přístupu do internetového bankovníctví?

Nyní se podíváme, zda lidé kladou důraz na silnější hesla k přístupu do internetového bankovníctví, kde mají uloženy své finance, než jak tomu bylo v předešlých případech.

Graf 5 - složení hesla pomocí znaků (internetové bankovníctví)

Ani v tomto případě jsme se nepřesvědčili, že by respondenti používali silná hesla k přístupu do internetového bankovníctví. Většinové zastoupení tvoří respondenti, jejichž heslo tvoří méně než 12 znaků (62 %). 34 % se vyjádřilo, že jejich heslo obsahuje více než 12 znaků, tudíž jej můžeme považovat za silné. Z výsledků vyplývá, že 4 % respondentů internetové bankovníctví nemají či nepoužívají.

Otázka č. 10: Obsahuje Vaše e-mailové heslo i kombinaci číslic dalších symbolů?

Jak už bylo zmíněno výše, aby bylo heslo dostatečně silné, musí obsahovat i kombinace číslic a symbolů. Podívejme se tedy, zda respondenti toto kritérium splňují.

Graf 6 - kombinace číslic dalších symbolů hesla do e-mailu

Výzkum nám ukázal, že většina respondentů volí kombinaci číslic a dalších symbolů v jejich heslu k přístupu do e-mailu (81 %). Pouhých 19 % tuto kombinaci nevolí a vystavují se tak riziku hackerům.

Otázka č. 11: Obsahuje Vaše heslo k přístupu na sociální sítě i kombinaci číslic dalších symbolů?

Podobně jako v otázce č. 10 se budeme zabývat kombinací číslic a dalších symbolů hesla, tentokrát k přístupu na sociální sítě.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	131	85,6 %
Ne	22	14,4 %
Nepoužívám sociální síť	0	0

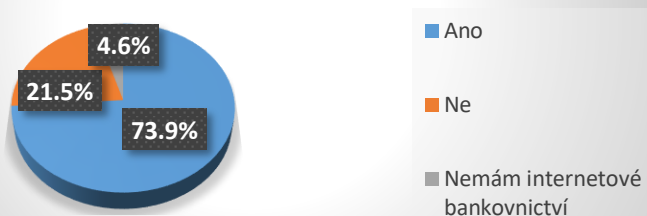
Tabulka 5 - kombinace číslic dalších symbolů hesla k přístupu na sociální sítě

Respondenti využívají kombinaci číslic dalších symbolů hesla k přístupu na sociální sítě o něco více, než u hesla k e-mailu (85,6 %). Někteří z nich ovšem kombinaci číslic a dalších symbolů nereflektují (14,4 %).

Otázka č. 12: Obsahuje Vaše heslo k internetovému bankovníctví i kombinaci číslic dalších symbolů?

V této otázce se budeme opět zabývat kombinací číslic dalších symbolů hesla, tentokrát ve vztahu k internetovému bankovníctví.

Kombinace číslic dalších symbolů hesla k přístupu do internetového bankovníctví

Graf 7 - kombinace číslic dalších symbolů hesla k přístupu do internetového bankovníctví

Většina respondentů i v tomto případě ve vztahu k internetovému bankovníctví volí kombinaci číslic dalších symbolů v heslu k jejich přístupu do internetového bankovníctví (73,9 %). 21,5 % respondentů se nezabývá kombinací číslic, ani symbolů jejich hesla. 4,6 % respondentů uvedlo, že internetové bankovníctví nepoužívá.

Otázka č. 13: Zná někdo ve Vašem okolí Vaše heslo? (známý, blízký přítel?)

V otázce č. 13 se budeme zabývat, zda známý či blízký přítel respondentů zná jejich heslo.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	58	37,7 %
Ne	96	62,3 %

Tabulka 6 - znalost hesla v okolí respondentů

Z výzkumu vyplynulo, že většina respondentů svá hesla nesdílí svým blízkým či příbuzným (62,3 %). 37,7 % respondentů svá hesla sdělili. U této možnosti odpovědi měli respondenti možnost zodpovědět, kdo všechno zná jejich heslo. Vyskytovaly se odpovědi typu – manžel/ka, děti, maminka, sestra nebo celá rodina. Průměrově se počet lidí pohyboval kolem čísla 3.

V rámci ověřování týkající se problematiky hesel jsme provedli shrnutí otázek 8-14, které nám ukazuje, že respondenti spadají do ohrožené skupiny z důvodu nedostačujících

podmínek pro silné heslo. Dle společnosti Google silnému heslo odpovídá nejméně 12 znaků a více. Znaků s diakritikou a diakritická znaménka nejsou podporovány.⁷²

Otázka č. 14: Použil/a jste v internetovém prostředí (např. sociální sítě) nevhodné slovní projevy? (vulgarmy) či jiné nenávistné projevy, tzv. hatespeech?

Od roku 2016 se úřad ombudsmana stále intenzivněji zabývá problematikou, týkající se rozšiřování nenávistných projevů na internetu. Z vlastních zkušeností můžeme podotknout, že se např. na sociálních sítích rozvíjí diskuze v komentářích, jež nemusí být zcela společensky korektní. Nachází se zde více prostoru pro vyjádření toku myšlenek, jež bychom si nedovolili říct „z očí do očí.“ Podle ombudsmana Stanislava Křečka nabývá na síle zvláště v situaci současné epidemie SARS-CoV-2. Lidé v internetovém prostředí tráví více času a komunikace se na sociálních sítích zintenzivnila. Ovšem často si lidé neuvědomují, že i ostřejší vyjádření, ke kterému se často uchylují, může dosáhnout až trestně právní roviny. Ze zahraničních výzkumů je patrné, že nenávistné projevy, jež můžeme pozorovat ve virtuálním světě, se čím dál častěji odráží i ve světě reálném. Badatelé říkají, že internet slouží pro „útočníky“ jako jakési „předpolí“ k vykonávání trestných činů, které následně ohrožují zdraví, život a integritu člověka.⁷³

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	45	29,2 %
Ne	109	70,8 %

Tabulka 7 - použití nenávistných projevů, tzv. hatespeech v internetovém prostředí

Většina respondentů se nepodílí na spoluutváření nenávistných projevů v internetovém prostředí (70,8 %). Z výzkumu ovšem vyplynulo, že 29,2 % respondentů se do hatespeech jistým způsobem angažovalo.

⁷² Vytvoření silného hesla a bezpečnějšího účtu. *Support.google.com* [online]. Google, 2021 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://support.google.com/accounts/answer/32040?hl=cs>

⁷³ Nenávistné projevy na internetu - výzkum a doporučení. *www.ochrance.cz* [online]. Brno: kancelář veřejného ochránce práv, 2020 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/aktualne/tiskove-zpravy-2020/nenavistne-projevy-na-internetu-vyzkum-a-doporuceni/>

Otázka č. 15: Šířil/a jste někdy zprávu, aniž byste si ověřil/a její pravdivost (např. prostřednictvím serverů www.hoax.cz, www.manipulatori.cz, www.demagog.cz, www.hatefree.cz)?

Dříve bylo povinností vydavatele konkrétního média ověřit pravdivost informace před jejím zveřejněním, jehož informace musely být v souladu s etickými kodexy zpravodajství a publicistiky. Vzpomenout si můžeme na zásadu „co je psáno, to je dáno.“ S masivním nárůstem masmédií a informačních společností, kdy internet umožnil produkovat obsah komukoliv a kdykoliv bez jakéhokoliv požadavku na ověření informací a s příchodem sociálních sítí odpadly veškeré bariéry. Čtenář už není pouhým zprostředkovatelem informací čili příjemcem, ale dnes jsou na ně kladeny větší nároky, tzn., že musí umět posoudit, které informace jsou pravdivé a které nepravdivé. Existuje 7 zásad, na které bychom se měli zaměřit dříve, než zprávu začneme číst a reflektovat. První důraz je kladen na *selský rozum*. Ne vždy se totiž na něj můžeme stoprocentně spoléhat, jelikož každý z nás je ovlivněn prostředím, ve kterém jsme žili a žijeme či komunitou, ve které se pohybujeme. Selský rozum funguje takovým způsobem, že má tendenci k zjednodušování a nebývá podroben kritickému myšlení, a tudíž selhává při hodnocení nových jevů či věcí, se kterými nemáme každodenní zkušenost. U druhé zásady je kladen důraz na čtení *titulků*, které nemusí odpovídat obsahu textu. Třetí zásadou je *ověřit si zdroj zprávy*, tedy posoudit, zda je autor zprávy věrohodný a neobsahuje dezinformace. Čtvrtou zásadou je *ověřit si zdroj informací, ze kterých zpráva čerpá*, tzn., každá zpráva by měla odkazovat na zdroj, odkud byla čerpána. Pátou zásadou je *ověření, zda se nejedná o vyvrácený hoax* (= podvod, mystifikace či žertovná klamná zpráva). To si můžeme ověřit na již zmíněných serverech, jako jsou www.hoax.cz, www.manipulatori.cz, www.demagog.cz, www.hatefree.cz. Předposlední zásadou je dávat si pozor na zprávu, která obsahuje videa či fotografie, jelikož v mnoha případech videa či fotografie neodpovídají situaci, kterou zpráva popisuje. Původ fotografie si můžeme ověřit na serveru TinEye nebo pomoci může i nástroj FotoForensics. Poslední zásadou je *ověření samotného příběhu*, kdy autor příběhu má tendenci provádět svou vlastní interpretaci situace, v níž nalezneme spoustu emotivně vylíčených událostí. V takovém případě je vhodné se obrátit přímo na důvěryhodné instituce – policii, starostu obce...⁷⁴

⁷⁴ KOPECKÝ, Kamil. Jak si ověřit informace na internetu? *E-bezpečí* [online]. Olomouc: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2018 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/trocha-teorie/jak-si-overit-informace-na-internetu>

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	9	5,9 %
Ne	145	94,1 %

Tabulka 8 - četnost šíření zpráv bez ověření pravdivosti

Výzkum nám ukázal, že většinově respondenti nešíří zprávy, aniž by si neověřili její pravdivost (94,1 %). 5,9 % respondentů zaznačilo v dotazníku odpověď, že rozšiřují i zprávy, u nichž si nejsou jisti jejich pravdivostí (5,9 %). V dotazníkovém šetření měli respondenti možnost se vyjádřit, z jakého důvodu neověřené zprávy rozšiřují dále. Odpovědi byly následující – „měla jsem pocit, že by to mohla být pravda, tak jsem tuto zprávu rozeslala jako „upozornění,“ než že bych si za tím vyloženě stála;“ „poutavost textu;“ „řetězové reakce;“ „věřila jsem danému webu, kde jsem se zprávu dozvěděla.“

Otázka č. 16: Ověřujete si pravdivost informací na internetu i z jiných zdrojů a přesvědčujete se tak, že informace či zpráva není jen poplašnou nepravdivou informací, tzv. hoaxem?

Tato otázka je velmi podobná jako otázka výše, jen s tím rozdílem, že respondenti neměli odpovídat na dotaz, zda zprávy bez ověření pravdivosti rozesílají i jiným adresátům.

Graf 8 - četnost ověřování si pravdivosti informací i z jiných zdrojů

Nejčastější odpovědí u respondentů byla možnost občasného ověřování si pravdivosti informací i z jiných zdrojů (63,4 %). Respondenti si v 31,4 % pravdivost informace ověřují vždy a 5,2 % respondentů si pravdivost informací neověřuje vůbec.

Otázka č. 17: Jak často se setkáváte s nevhodnou reklamou či s nevhodným obsahem příspěvků na internetu? (zprávy, aktuality, články)

Co se reklamy na internetu týče, jedná se o jeden z důležitých marketingových nástrojů této sítě. Nejčastěji se setkáváme se základními formami reklam, a to ve formě displejových, textových či video reklam. Internet je vynikajícím nástrojem na získání a poskytnutí jakékoliv odpovědi za velmi krátkou dobu. Každé pro má i své proti, a i v tomto případě se na internetu čím dál více potýkáme s webovými stránkami, kde se setkáváme s nevhodnou reklamou či nevhodným obsahem. I přes snahu o regulaci se tento obsah na internetu stále objevuje.

Existuje však spousta nástrojů pro blokování reklam. Jako příklad můžeme uvést např. CyberSec od NordVPN, který blokuje reklamu a snaží se chránit před podezřelými stránkami a obsahem.

Graf 9 - četnost setkání s nevhodnou reklamou či nevhodným obsahem na internetu

Podle výpovědí respondentů, můžeme konstatovat, že s nevhodnou reklamou či nevhodným obsahem na internetu se ve většině případů nepotýkají zas tak často (52,9 %). Někteří z nich odpovídali, že se s nevhodným obsahem potýkají téměř neustále (20,3 %). Zpravidla se respondenti s tímto obsahem potýkají v 19 % a zřídka v 7,8 %.

Otázka č. 18: Jestliže uvidíte na internetu odkaz s nevhodným obsahem (násilí, pornografie, extremistické skupiny), kliknete na něj?

Navážeme na předešlou otázku, kterou v tomto případě uvedeme do praxe. Úkolem respondentů bylo odpovědět na otázku, zda rozkliknou odkaz s nevhodným obsahem.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	14	9,1 %
Ne	140	90,9 %

Tabulka 9 - četnost kliknutí na odkaz s nevhodným obsahem

Respondenti se v dotazníkovém šetření téměř shodli, že na odkaz s nevhodným obsahem neklikají. (90,9 %). V případě, že respondenti uvedli odpověď „ano,“ měli možnost se vyjádřit, co je k tomu vedlo. Odpovědi byly následující – „zvědavost;“ „zájem;“ „snaha vyjít ze své sociální bubliny.“ Tuto skupinu tvořilo 9,1 % respondentů.

Otázka č. 19: Založili jste si někdy jiný uživatelský účet? (nový profil pod jiným jménem?)

V otázce měli respondenti zodpovědět, zda si někdy založili jiný uživatelský účet než je jejich samotný.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	71	46,1 %
Ne	83	53,9 %

Tabulka 10 - založení jiného uživatelského účtu

Z výzkumu vyplynulo, že 53,9 % respondentů si nezaložilo jiný uživatelský účet než vlastní a k založení jiného uživatelského účtu inklinovalo 46,1 % respondentů.

Otázka č. 20: Vydávali jste se na internetu za jinou osobu, nežli jste Vy samotní?

Tato otázka je v úzké souvislosti s otázkou č. 19. V této otázce měli respondenti objasnit, proč nebo za jakým účelem se za jinou osobu prezentovali.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	37	24 %
Ne	117	76 %

Tabulka 11 - četnost vydávání se za jinou identitu

Výsledky výzkumu nám ukázali, že většina se nevydávala za jinou osobu (76 %). Ovšem část respondentů (24 %) se přiznala, že svou identitu změnila a za jinou osobu se vydávala. V odpovědi měli možnost se vyjádřit, co je k tomu vedlo. Odpovědi jsou následující – „anonymita, možnost se volně projevovat;“ „zjištění informací pod jiným jménem;“ „když jsem byl malý – z legrace;“ „blokace od osoby na sociálních sítích a následné vytvoření nového

uživatelé, který dotyčnou nadále sledoval, avšak pod jinou identitou (sám respondent toto své chování nazval jako stalkování⁷⁵;“ „zachování pravé identity.“

Otázka č. 21: Komunikovali nebo psali jste si prostřednictvím jiného uživatelského účtu (falešné identity) s někým?

Tato otázka je propojení kombinací otázky č. 19 a 20. Zde zjistíme, zda respondenti prostřednictvím jiného uživatelského účtu a falešné identity s někým komunikovali.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	24	15,6 %
Ne	130	84,4 %

Tabulka 12 - komunikace prostřednictvím jiného uživatelského účtu (falešné identity)

Většina respondentů (84,4 %) prostřednictvím falešné identity nikoho nekontaktovala. Druhá část (15,6 %), která prostřednictvím falešné identity s někým komunikovala, měla uvést, co je k tomu vedlo, zda dotyčná osoba zjistila, že je jejich identita falešná a jak se situace dále vyvíjela. Odpovědi jsou následující – „Čistě pro zábavu, běžná konverzace. Postupně mě to přestalo bavit a na účet jsem se už nepřihlásila. Daná osoba to pravděpodobně věděla od začátku;“ „zajímalo mě, zda je osoba v mém okolí homosexuálně orientovaná, a zjišťovala jsem to pod falešným profilem (jak bude reagovat v konverzaci s osobou stejného pohlaví);“ „k zjištění informací, zůstala jsem utajena, sama jsem profil smazala;“ „možná je to směšné, ale asi v 9. třídě jsem byla platonicky zamilovaná do spolužáka, který mě ignoroval. A já s ním chtěla mít alespoň nějaký kontakt. Tak jsme si s kamarádkou založily profil dívky, s falešným jménem, s fotkami z internetu a vydávaly jsme se za ni. Hrály jsme si na dívku, která se sem přistěhovala a je ve městě nová, nikoho ještě nezná a podobně. Mohla jsem si tak psát se spolužákem, do kterého jsem byla zamilovaná. Protože profil měl docela úspěch, i kvůli tomu, že v té době fake profily nebyly vůbec známé. Lidem nepřipadalo divné a už vůbec jim to nepřipadalo, že by si psali s někým jiným, než si mysleli. Z profilu jsme psaly i jiným klukům v okolí. Pro dvě holky s nízkým sebevědomím, bylo docela fajn slyšet komplimenty. I když v podstatě nebyly na nás, ale na dívku, jenž jsme její fotky stáhly z internetu. Ale tak bylo to hloupé, byly jsme hodně mladé;“ „založila jsem si ještě na základní škole druhý profil

⁷⁵ *stalking* = opětné, systematické, dlouhodobé obtěžování např. nevyžádanými esemeskami, e-maily, skype, různé druhy chatu, telefonáty, nechtěnými pozornostmi, případné opakované cílené sledování osoby. Obsah těchto zpráv může být příjemný až veselý, ale také urážející, zstrašující

na Facebooku, chtěla jsem tak oddělit profil, který jsem používala kvůli škole (posílali nám zadání úkolů apod. na facebookové skupiny) od osobního profilu. Na osobním profilu jsem neměla vlastní jméno, ale vytvořila jsem si fiktivní podle spojení jmen postavy z knihy s latinským nápisem na jedné reklamě. Všichni věděli, že se jedná o mě. Poté mně někdo vysvětlil, jak se dá pořádně zabezpečit můj profil, aby se na něj nikdo, koho nemám v přátelích, nedostal, takže školní profil jsem zrušila, změnila jsem jméno osobního na své skutečné jméno a dále využívala pouze jeden účet.“

Otázka č. 22: Stáhli jste si někdy film bez souhlasu autora?

Zde respondenti měli odpovědět na otázku, zda někdy stáhli film bez souhlasu autora.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	136	88,9 %
Ne	17	11,1 %

Tabulka 13 - četnost stažení filmu bez souhlasu autora

Z dotazníkového šetření vyplývá, že většina respondentů (88,9 %) stahuje filmy bez souhlasu autora. Zbývá skupina respondentů (11,1 %) stahuje filmy se souhlasem autora.

Otázka č. 23: Myslíte si, že je nevhodný obsah na internetu lehce přístupný? Pokud ano, co byste navrhli pro jeho zamezení?

V této poslední otázce z dotazníkového šetření se měli respondenti vyjádřit, zda jim přijde, že je obsah na internetu lehce přístupný. Zda se s tímto názorem ztotožnili, měli možnost navrhnout, co by udělali pro jeho zamezení.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	116	75,3 %
Ne	38	24,7 %

Tabulka 14 - snadná přístupnost nevhodného obsahu na internetu

Na závěr se respondenti většinou shodli (75,3 %), že nevhodný obsah na internetu je lehce přístupný. U této zvolené odpovědi měli možnost se vyjádřit, co by doporučili pro to, aby nevhodný obsah na internetu alespoň z části zamezili. Odpovědi zněly takto – „Už při vyhledávání upozornit, že stránka obsahuje nevhodné reklamy (například při proklikávání před

sledováním seriálů/filmů online);“ „varovné tabulky, odesílání emailu k ověření věku;“ „vládní příkaz a nainstalovaný zabezpečovací program;“ „Tak především by měl být internet od určitého věku. A co se týče návrhu, tak těžko říct, jestli lze něco takového vůbec vymyslet. Bohužel nic mě nenapadá.“ „ověření totožnosti přes internet pomocí občanky;“ „nelze zamezit, hlavní je v této oblasti edukovat nejzranitelnější – děti;“ „lepší ověřování než kliknutí na tlačítko: bylo mi 18, dále také zájem a kontrola rodičů na jakých stránkách a jak dlouho tráví jejich dítě čas;“ „Ano, ale myslím, že je velmi těžké nevhodnému obsahu na internetu nějak zamezit, protože ho mnozí považují za absolutně svobodný prostor.“ Zbylá část respondentů (24,7 %) nepovažuje nevhodný obsah na internetu za lehce přístupný. Faktem však je, že internet podléhá k ochraně práva na svobodu projevu, a tzn., že se lidé tak mají možnost přístupu k jakémukoliv webovému obsahu bez jakékoliv cenzury či omezení.

7.6 Vyhodnocení výsledků šetření a ověření platnosti hypotéz

V předešlé kapitole jsme se zabývali dotazníkovým šetřením. V této kapitole se budeme věnovat ověřování platnosti hypotéz, jež s dotazníkem úzce souvisí. Jednotlivé otázky jsme vyhodnocovali čárkovací metodou, jelikož v hypotézách budeme porovnávat 2 skupiny, a to mladistvé a dospělé.

První hypotéza (*Předpokládáme, že mladiství uživatelé porušují soukromí e-mailové komunikace častěji než dospělí*) byla vyvrácena. K jejímu zodpovězení nám posloužila otázka č. 3. Termínem „porušení soukromí e-mailové komunikace“ máme na mysli čtení e-mailu, který nám byl zaslán omylem či umožnění přístupu cizí osoby k počítači s otevřenou e-mailovou komunikací nebo mylné zaslání e-mailu jinému příjemci. 7,1 % mladistvých zodpovědělo, že se zajímá vědomě o obsah a následné čtení e-mailu, jenž byl zaslán omylem. Překvapivě o něco větší zájem o přečtení a obsah „cizího“ e-mailu převládal u skupiny dospělých (11 %). 13,6 % respondentů tento typ příchozí pošty rozkliklo nevědomě a zbylých 68,2 % respondentů se o tento typ příchozí pošty nezajímají. Domníváme se, že je to způsobeno větší zodpovědností, kdy dospělí čteněji kontrolují příchozí poštu.

Druhá hypotéza (*Předpokládáme, že dospělí otevírají nevyžádanou poštu více než mladiství*) byla potvrzena. Tato hypotéza souvisí s otázkou č. 4. Nevyžádanou poštou zde máme na mysli např. záložku v e-mailu „hromadné,“ či „spam.“ Stejně jako v předešlé hypotéze větší zastoupení v otevírání nevyžádané pošty tvoří dospělí, a to 56,5 %. Mladiství, kteří vědomě nevyžádanou poštu otevřeli, tvořili 14,3 %.

Třetí hypotéza (*Předpokládáme, že dospělí odpovídají na příchozí emaily častěji než mladiství*) byla potvrzena. Tato hypotéza nás odkazuje k otázce č. 5. I v tomto případě

převládá v odpovídání příchozích e-mailů skupina dospělých (70,8 %), přičemž jsme se z dotazníkového šetření dozvěděli, že 3,9 % ze skupiny dospělých odpovídá i na maily, jež jsou jim cizí (reklamy, žádosti o vyplnění dotazníků či zprávy z nevyžádané pošty...). V tomto případě na příchozí maily mladiství odpovídají v 28,6 %.

Čtvrtá hypotéza (*Předpokládáme, že mladiství se stali obětí internetového podvodu (nabízené zboží, služby) častěji než dospělí*) byla vyvrácena. S touto hypotézou souvisí otázka č. 6. Velmi překvapivé bylo zjištění, že 78,6 % respondentů „na vlastní kůži“ nezažilo podvod na internetu. Když už se respondenti s podvodem na internetu setkali, týkalo se to opět skupiny dospělých (16,2 %) a mladiství tvořily 16,2 %. S jakými druhy podvodů se respondenti setkali, si můžeme připomenout v kapitole 8.5 (viz otázka č. 6). Domníváme se, že převažující procento (78,6 %) nesetkání se s podvodem na internetu je způsobeno osvětou (od r. 2018). Existuje např. osvětový projekt pod záštitou MŠMT „Bud' safe,“ který vzdělává děti již na základních školách, jak se na internetu správně a především bezpečně chovat. Tipy zde naleznou jak rodiče, tak pedagogové.⁷⁶

Pátá hypotéza (*„Předpokládáme, že dospělí si nastavují silnější hesla více než mladiství“*) byla potvrzena. K této hypotéze odkazují otázky č. 7-12. V drtivé většině můžeme konstatovat, že hesla uživatelů, v našem případě respondentů nejsou zas až tak silná, jak jsme předpokládali. U otázky č. 7-9 jsme se věnovali, z kolika znaků se skládá jejich přístupové heslo k e-mailu, sociálním sítím či internetovému bankovníctví. Průměrně až 60 % respondentů zodpovědělo, že jejich heslo tvoří méně než 12 znaků, což považujeme za slabé. Ti, jež odpověděli, že jejich heslo je tvořeno více než 12 znaky, tvořila převažující většinu skupina dospělých (průměrně 28 %) a v menší míře byla zastoupena skupina mladistvých (průměrně 5,8 %). V otázce č. 10-12 jsme zase zjišťovali kombinaci číslic znaků, která je vedle počtu znaků nezbytná pro splnění kritéria silného hesla. Průměrově až 80 % respondentů odpovědělo, že jejich přístupové heslo tuto kombinaci číslic a jiných symbolů tvoří. Avšak i v tomto případě převládala průměrově (cca 63 %) skupina dospělých a (cca 17,5 %) tvořila skupina mladistvých.

Šestá hypotéza (*„Předpokládáme, že mladiství sdělují svá hesla více než dospělí“*) byla vyvrácena. Tato hypotéza směřuje k otázce č. 13. S potěšením můžeme konstatovat, že respondenti si nechávají svá přístupová hesla pro sebe a nešíří je tak ani mezi známými či blízkými. Větší skupinu respondentů, kteří heslo sdělují, tvořili dospělí (29,2 %) a 8,4 %

⁷⁶ Bud' safe. *Bud' safe online* [online]. Avast software s.r.o, 2018 [cit. 2020-12-22]. Dostupné z: <https://www.avast.com/cz/besafeonline/pro-media>

tvořili mladiství. Vycházíme z toho, že heslo není žádoucí komukoliv sdělovat kvůli jeho možnému zneužití, a tak to platí i obráceně.

Sedmá hypotéza (*„Předpokládáme, že mladiství užívají nevhodné slovní projevy v internetovém prostředí více než dospělí“*) byla vyvrácena. Z výzkumu vyplynulo, že 70,8 % respondentů ve svých komentářích vůbec nepoužilo nevhodné slovní projevy. Ti, kteří nevhodné slovní projevy, tzv. hatespeech, použili, tvořila z 20,9 % skupina dospělých a z 9,1 % skupina mladistvých.

Osmá hypotéza (*„Předpokládáme, že mladiství se dopouští šíření nepravdivých informací na internetu více než dospělí“*) byla vyvrácena. K této hypotéze nás odkazuje otázka č. 15. Jen malé procento (5,9 %) odpovědělo, že šíří zprávy, aniž by byli přesvědčení jejich pravdivostí. Převažující skupinou, jež nepravdivé zprávy šíří, tvořila skupina dospělých (3,9 %) a skupina mladistvých (1,9 %). Z výpovědí respondentů, proč nepravdivé zprávy šíří, jsme se dozvěděli, že je to spíše jakési „nadchnutí“ pro danou tematiku.

Devátá hypotéza (*„Předpokládáme, že dospělí si ověřují informace i z jiných zdrojů a nevěří všemu, co se píše na internetu více než mladiství“*) byla potvrzena. K této hypotéze se vztahuje otázka č. 16. 26 % dospělých respondentů si pravdivost informací ověřují i z jiných zdrojů, kdežto u mladistvých je to značně menší část, a to 5,2 %.

Desátá hypotéza (*„Předpokládáme, že mladiství se setkali s nevhodnou reklamou na internetu více než dospělí“*) byla vyvrácena. K této hypotéze odkazuje otázka č. 17. Respondenti v dotazníkovém šetření na tento dotaz reagovali tak, že průměrně se z celkového počtu se vyjádřilo cca 30 % respondentů, že se setkali s nevhodnou reklamou na internetu, z toho převážnou část tvořila skupina dospělých (cca 24 %) a zbylých 6 % tvořila skupina mladistvých.

Jedenáctá hypotéza (*„Předpokládáme, že dospělí se dostanou k prezentaci nevhodného obsahu na stránkách (násilí, pornografie, extremistické skupiny) více než mladiství“*) byla potvrzena. Hypotéza souvisí s otázkou č. 18. Obrovským překvapením výzkumu bylo, že odkaz s nevhodným obsahem rozklikne pouze 9,1 % zodpovězených respondentů z toho 8,4 % tvoří skupina dospělých a 0,7 % tvoří skupina mladistvých. Na základě otevřených odpovědí, kde respondenti mohli vyjádřit své motivy, co je k rozkliknutí odkazu s nevhodným obsahem vedlo, se domníváme, že nejčastějším motivem byl právě zájem o dané téma (násilí, pornografie, extremistické skupiny...)

Dvanáctá hypotéza (*„Předpokládáme, že mladiství vystupují na internetu pod falešnou identitou častěji než dospělí“*) byla vyvrácena. K zodpovězení této hypotézy nám posloužila otázka č. 19, 20 a 21. Z celkového počtu respondentů se průměrně 29 % respondentů vydávalo

za jinou osobou. Početnější skupinu tvořili dospělí (cca 19 %) a méně početnou skupinu tvořili mladiství (cca 10 %). Zde můžeme pozorovat křehkost a zranitelnost internetu, zejména sociálních sítích, u nichž je potřeba dbát na opatrnost a důslednost, ve smyslu ověření si skutečné identity uživatele, se kterým se dostaneme „do kontaktu.“ Velmi častým motivem a příčinou předstírání jiné identity bylo za účelem zjištění jisté informace. Pro respondenty, zejména mladistvé, to byl jistý druh zábavy, legrace.

Třináctá hypotéza (*„Předpokládáme, že k porušování autorského zákona dochází u mladistvých méně často než u dospělých“*) byla potvrzena. Tato poslední hypotéza nás odkazuje k otázce č. 22. Převážnou část tvořila skupina dospělých (78,6 %), u nichž lze předpokládat do patrné míry, že dochází k porušování autorského zákona (šíření stažených filmů apod.). Méně početnou skupinu tvořila skupina mladistvých (9,7 %).

ZÁVĚR

Na závěr bychom chtěli vyzdvihnout především pozitivní vztah k internetové etice ve společnosti. Ač mnoho lidí nemá tušení, že právě vhodné chování na internetu, jež souvisí s morálkou, spadá do oblasti internetové etiky. I přesto jejich kroky ve většině případů vedou k dodržování zásadních pravidel správného chování na internetu. To potvrzuje např. fakt, že si respondenti udržují svá hesla v tajnosti a nesdělují je ani svým blízkým nebo když narazí na nevhodný obrázek, video či e-mail, webovou stránku opustí. Na druhé straně nejméně dodržovaná zásada byla v ověřování pravdivých informací.

V teoretické části jsme se seznámili s etikou v širším pojetí, jejím vymezením a systémy, jež jsou nedílnou součástí etiky. Přiblížili jsme si uvedení etiky do praxe čili morálku. Seznámili jsme se s etickými kodexy týkající se chování na internetu. Shrnuli jsme hlediska do současného internetového (virtuálního) světa. Nastínili jsme historický vývoj internetu a jeho prvopočátky. Uvedli a shrnuli jsme také legislativu týkající se práce s informacemi.

V praktické části, jejíž součástí bylo dotazníkové šetření, jsme se zaměřili na porovnání dvou skupin, a to dospělých a mladistvých v dodržování internetové etiky. Zprvu bych chtěla podotknout, že poměr dospělých v dotazníkovém šetření v zodpovězených otázkách převažoval, kdežto skupina mladistvých byla zastoupena menšinou, tudíž i na výsledky z provedeného výzkumu budeme nahlížet s jistou rezervou.

Jak již bylo zmíněno výše, hlavním cílem bakalářské práce bylo získat určitý obraz postoje současné společnosti k etice, zejména k etice na internetu. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že respondenti ve většině případů splňují a zaujímají postoj správného chování uživatele na internetu. Značná část neotevírá příchozí e-maily z cizích adres, odpovídá na e-maily z důvěryhodných adres. Pozitivním zjištěním bylo, že nadpoloviční většina se nikdy nesečkala s podvodem na internetu. Ovšem v mnoha případech bylo zjištěno, že hesla, jež používají k přístupu do svých internetových účtů, jsou slabá. Na druhou stranu respondenti uvedli, že se snaží při vytváření hesla vymýšlet kombinace číslic a dalších symbolů, a to přispívá ke zkvalitnění a nabytí hesla na síle. Pozitivně hodnotíme také neznalost hesla v okolí respondentů, chránící si své soukromí a jednající tak v souladu s etickým rámcem chování na internetu.

Domníváme se, že seznamování se s etikou na internetu by měla být v dnešní době povinná součást výchovy nejen v domácí výchově, ale zejména ve školách. Vedle současné osvěty proti nevhodnému chování na internetu by bylo přínosné zařadit tuto problematiku jako

běžný vyučovací předmět, jenž by byl zařazen do kurikulárního dokumentu státní úrovně, a to Rámcově vzdělávacího programu jak pro základní vzdělávání, tak pro gymnaziální vzdělávání. Předpokládáme, že znalost rizik související s internetem již od útlého věku zamezí páchaní nekalých praktik, popřípadě trestných činů.

ANOTACE

Jméno a příjmení	Ivana Hefková
Název katedry a fakulty	Katedra společenských věd, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce	Mgr. Tomáš Hubálek, Ph.D.
Rok obhajoby	2021

Název práce	Etika v internetovém prostředí
Název v angličtině	Ethics in the Internet Environment
Anotace práce	Bakalářská práce se zabývá etikou v internetovém prostředí. V teoretické části jsou vymezeny základní pojmy související s tématem práce včetně legislativ, které se podílejí na dodržování zásad slušného chování na internetu. V praktické části bylo použito dotazníkové šetření, jež bylo zaměřené na zjištění postojů mladistvých a dospělých v etické rovině. Výsledky, k nimž jsme dospěli pomocí dotazníkového šetření, jsou v bakalářské práci prezentovány a následně vyvozeny závěry.
Klíčová slova	Etika, informační etika, morálka, internet, etický kodex, norma, sankce, netiketa, legislativa
Anotace v angličtině	The bachelor thesis deals with Ethics in the Internet environment. The theoretical part defines the main terms related to the topic of this thesis, including legislation that contribute to compliance with the principles of good behavior on the Internet. The practical part is carried out through questionnaires and shows the attitudes of adolescents and adults in the ethical level. There are public results of the research that we detected using the questionnaires and a conclusion is formed based on these results.
Klíčová slova v angličtině	Ethics, Information Ethics, Morality, Internet, Code of ethics, Norm, Sanctions, Netiquette, Legislation
Přílohy vázané k práci	1 příloha vázána k práci
Rozsah práce	64 stran
Počet znaků	110 755

Jazyk práce	Český jazyk
Počet titulů použité literatury	22

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ANZENBACHER, Arno. *Úvod do etiky*. Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-7113-111-3.

ARISTOTÉLES, Magna moralia, 2. vyd., Přeložil Antonín Kříž, Praha: Nakladatelství Petr Rezek, 2010, ISBN 80-86027-34-1

BRÁZDA, Radim. *Úvod do srovnávací etiky*. Praha: Koniasch Latin Press, 1998. ISBN 80-85917-46-7

ČINČERA, Jan. *Informační etika: sylabus k bakalářskému studiu informační vědy*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. ISBN 80-210-2981-1.

DOLISTA, Josef a Roman JEŽEK. *Etika zaměstnance veřejné správy: vysokoškolská učebnice*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006. ISBN 80-867-0820-9.

FLORIDI, Luciano. *Čtvrtá revoluce: jak infosféra mění tvář lidské reality*. Přeložil Čestmír PELIKÁN. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2019. Studia nových médií. ISBN 978-80-246-3803-4.

FLORIDI, Luciano, 2008. Foundations of Information Ethics. In: HIMMA, K. E. a TAVANI, H. T. The Handbook of Information and Computer Ethics. United States of America: John Wiley & Sons, Inc., s. 3-23. ISBN 978-0-471-79959-7.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-x.

JANOŠ, Karel. *Informační etika*. Praha: Česká informační společnost, 1993. ISBN 8021029811.

JANOTOVÁ, Helena, Karel SCHELLE a Ilona SCHELLEOVÁ. *Profesní etika*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86861-42-2.

JIROVSKÝ, Václav. *Kybernetická kriminalita: nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1561-2.

KRATOCHVÍLOVÁ. Brno: Host - vydavatelství, 2016. ISBN 978-80-7491-792-9.

MACEK, Jakub. *Úvod do nových médií*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2011. ISBN 978-80-7464-025-4.

NESVADBA, Petr. *Filosofie a etika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 80-86898-92-x.

RAWLS, J., *Teorie spravedlnosti*, 1. vyd. Přeložil Karel Berka, Praha: Victoria Publishing, 1995, ISBN 80-85605-89-9

RICH, Arthur. *Etika hospodářství*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1994. Oikúmené (ISE). ISBN 80-85241-61-7.

SPINELLO, Richard A. *Case studies in information and computer ethics*. Upper Saddle River, N.J.: Prentice Hall, c1997. ISBN 9780135338452.

SPITZER, Manfred. *Kybernemoc!: jak nám digitalizovaný život ničí zdraví*. Přeložil Iva

THOMPSON, Mel. *Přehled etiky*. Praha: Portál, 2004. Filozofie (Portál). ISBN 80-7178-806-6. str. 12

SEZNAM ČASOPISŮ

CAPURRO, R, 1985. Moral issues in information science. *Journal of Information Science*. B.m.: BOWKER-SAUR LTD, MAYPOLE HOUSE, MAYPOLE RD, E GRINSTEAD, W SUSSEX, ENGLAND RH19 1HH, 1. 1. roč. 11, č. 3. ISSN 0165-5515.

MEZULÁNÍK, Radek. Etika podnikání, etika novinářské profese. In *Z vůle médií*. Praha: Hermes, 2006.

PALOVIČOVÁ, Zuzana. Etika cnosti a problém morálního charakteru. *Filozofia: časopis Filozofického ústavu SAV*. Bratislava: SAV, 2003, 58(2), 75-86. ISSN 0046-385X.

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

SKOBLÍK, Jiří. *Filozofická a teologická etika*. Katolická teologická fakulta UK Praha, 1999. Dostupné také z: http://ktf.cuni.cz/~skoblik/km_puvodni/fm99-1-1.htm

HUBÁLEK, Tomáš. *Etika a morálka a jejich místo v edukačním procesu ve 21. století*. Olomouc. Dostupné také z: [http://oldwww.upol.cz/fileadmin/user_upload/PdF/veda-vyzkum-zahr/2016/seminare/Etika a moralka a jejich místo v edukacnim procesu ve 21. stoletii.pdf](http://oldwww.upol.cz/fileadmin/user_upload/PdF/veda-vyzkum-zahr/2016/seminare/Etika_a_moralka_a_jejich_misto_v_edukacnim_procesu_ve_21._stoletii.pdf)

R. NEŠPOR, Zdeněk. *Sankce* [online]. Sociologický ústav AV ČR, V. V. I, 2017, 1 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sankce>

Úvod do etiky. Historický vývoj etiky. [online]. In: KLIMSZA, Lucjan. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2013 [cit. 2020-12-18]. ISBN 978-80-7464-464-1. Dostupné z: https://projekty.osu.cz/svp/opory/PdF_Klimsza_Uvodetika.pdf

Etická výchova [online]. Univerzita Hradec Králové Pedagogická fakulta, 34 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z: <https://www.uhk.cz/file/edee/pedagogicka-fakulta/pdf/pracoviste-fakulty/katedra-socialni-patologie-a-sociologie/dokumenty/studijni-opory/socialni-patologie-a-prevence/eticka-vychova.pdf>

KLIMSZA, Lucjan. *Úvod do etiky. Historický vývoj etiky* [online]. Ostrava: Ostravská univerzita, 2013 [cit. 2020-07-27]. Dostupné z: https://projekty.osu.cz/svp/opory/PdF_Klimsza_Uvodetika.pdf

Konsekvencialismus a deontologie [online]. 2017 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z: <https://utheraptor.art/2017/06/07/konsekvencialismus-a-deontologie/>

Metaetika. *Sociologická encyklopedie* [online]. 2017 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Metaetika>

Etický kodex [online]. In: . [cit. 2020-07-28]. Dostupné z: <http://www.eticky-kodex.cz/co-je-eticky-kodex/>

Etický kodex [online]. In: . Národní ústav pro vzdělávání, 2020 [cit. 2020-07-28]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/projekty/rspp/eticky-kodex>

Netiketa. *Chovani.eu* [online]. [cit. 2020-07-19]. Dostupné z: <http://www.chovani.eu/netiketa/c56>

Shea, V.: *Netiquette*. Albion Books, Online Edition (<http://www.albion.com/netiquette/introduction.html>)

Professional Ethics. *Ameriac Library Association* [online]. Chicago: ALA American Library Association [cit. 2020-11-21]. Dostupné z: <http://www.ala.org/tools/ethics>

Historie internetu [online]. In: . 2020 [cit. 2020-07-29]. Dostupné z: <https://www.jaknainternet.cz/page/1205/historie-internetu/>

Historie internetu v Česku [online]. In: . 2018 [cit. 2020-07-29]. Dostupné z: <https://www.kvalitni-internet.cz/historie-internetu-v-cesku-od-podivinu-ke-svetu-siti>

Informační etika v kontextu etických problémů 21. století [online]. In: . Praha 1: Národní knihovna ČR, 2018 [cit. 2020-08-10]. Dostupné z: <https://knihovnaplus.nkp.cz/archiv/2017-02/informace-a-konference/knihovny-a-informacni-etika-v-kontextu-etickyh-problemu-21.-stoleti>

Autorský zákon. *Bezpečný internet.cz* [online]. [cit. 2020-11-20]. Dostupné z: <http://www.bezpecnyinternet.cz/skoly/zakony/autorsky-zakon.aspx>

Trvání autorských práv. *Epravo.cz* [online]. Praha: EPRAVO.CZ, 2004, 19. 11. 2004 [cit. 2020-11-20]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/trvani-autorskyh-prav-28660.html>

Zákon č. 121/2000 Sb. *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, s.r.o, 2019 [cit. 2020-11-20]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-121>

Zákon č. 106/1999 Sb. *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, s.r.o, 2020 [cit. 2020-11-22]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-106>

Obecné nařízení o ochraně osobních údajů. *www.gdpr.cz* [online]. Praha 6: GDPR.cz [cit. 2020-12-18]. Dostupné z: <https://www.gdpr.cz/gdpr/proc/>

SBORNÍK

DUCHOŇOVÁ, Lenka, Jakub FÁZIK, Světlana HRABINOVÁ, et al. *KNIŽNICNÁ A INFORMAČNÁ VEDA*. Univerzita Komenského v Bratislave: Polygrafické stredisko UK v Bratislave, 2016. ISBN 978-80-223-4252-0.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - poměr zastoupení mužů a žen při vyplňování dotazníku	31
Tabulka 2 - poměr věkového zastoupení při vyplňování dotazníku.....	31
Tabulka 3 - negativní zkušenost s chováním některých subjektů na internetu	33
Tabulka 4 - složení hesla pomocí znaků	34
Tabulka 5 - kombinace číslic dalších symbolů hesla k přístupu na sociální sítě	36
Tabulka 6 - znalost hesla v okolí respondentů	37
Tabulka 7 - použití nenávistných projevů, tzv. hatespeech v internetovém prostředí.....	38
Tabulka 8 - četnost šíření zpráv bez ověření pravdivosti	40
Tabulka 9 - četnost kliknutí na odkaz s nevhodným obsahem.....	42
Tabulka 10 - založení jiného uživatelského účtu	42
Tabulka 11 - četnost vydávání se za jinou identitu	42
Tabulka 12 - komunikace prostřednictvím jiného uživatelského účtu (falešné identity)	43
Tabulka 13 - četnost stažení filmu bez souhlasu autora	44
Tabulka 14 - snadná přístupnost nevhodného obsahu na internetu.....	44

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 - četnost vědomého či nevědomého otevření e-mailu, jenž byl adresován jinému příjemci	31
Graf 2 - četnost otevření zpráv z nevyžádané pošty	32
Graf 3 - četnost odpovědí na příchozí e-maily	33
Graf 4 - složení hesla pomocí znaků (sociální sítě)	34
Graf 5 - složení hesla pomocí znaků (internetové bankovníctví)	35
Graf 6 - kombinace číslic dalších symbolů hesla do e-mailu	36
Graf 7 - kombinace číslic dalších symbolů hesla k přístupu do internetového bankovníctví .	37
Graf 8 - četnost ověřování si pravdivosti informací i z jiných zdrojů	40
Graf 9 - četnost setkání s nevhodnou reklamou či nevhodným obsahem na internetu	41

SEZNAM ZKRATEK

ACM	Association for Computing Machinery (Asociace pro výpočetní techniku)
ALA	American Library Association (Americká knihovnická asociace)
ARPA	Advanced Research Project Agency (Agentura pro výzkumný projekt)
ARPANET	Advanced Research Project Agency NETwork (Agentura pro výzkumný projekt - počítačová síť spuštěná 29. října 1969)
ICT	Information and Communication Technologies (Informační a komunikační technologie)
IT	Information technology (Informační technologie)
TCP/IP	Transmission Control Protocol/Internet Protocol (Protokol kontroly přenosu/Internetový protokol)
GDPR	General Data Protection Regulation (Obecné nařízení o ochraně údajů)
CESNET	Czech Educational Scientific NETwork (Česká vzdělávací vědecká síť)
FESNET	Federal Educational and Scientific NETwork (Federální vzdělávací a vědecká síť)
ČVUT	České vysoké učení technické
SANET	Slovak Educational Scientific NETwork (Slovenská vzdělávací vědecká síť)

PŘÍLOHY

Příloha 1

Dotazník:

Vážené respondentky, vážení respondenti,

Ráda bych Vás požádala o vyplnění mého dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce na téma „Etika v internetovém prostředí.“ Vaše odpovědi a postřehy jsou pro mne velmi cenné a poslouží jako podklady k mé bakalářské práci.

Dovoluji si Vás rovněž požádat o co nejpřesnější a skutečnosti odpovídající vyplnění otázek v dotazníku. Účast v tomto výzkumu je anonymní a dobrovolná.

V tomto dotazníku je Vaším úkolem odpovědět na předložené otázky. U většiny otázek jsou uvedeny varianty typu „ano“, „ne“, proto Vás prosím, abyste zaznačili tu odpověď, která co nejpravdivěji vystihuje Váš názor či zkušenost.

U několika otázek Vás prosím o vlastní zformulování vlastního názoru či pohledu.

Předem moc děkuji za Vaši spolupráci, čas a ochotu.

Ivana Hefková, studentka Pedagogické fakulty UP v Olomouci.

1) Jaké je Vaše pohlaví?

- Žena
- Muž
- Jiné

2) Do jaké věkové kategorie spadáte?

- 12-18 let
- 18 a více

3) Otevřel/a jste někdy e-mail, jež byl adresován jinému příjemci?

- Ano, udělal/a jsem to vědomě
- Ano, udělal/a jsem to nevědomě
- Ne, neudělal/a jsem to

- 4) Otevřel/a jste někdy zprávu v e-mailu, která byla zaslána do nevyžádané pošty? (Spam, hromadné..)
- Ano, udělal/a jsem to vědomě
 - Ano, udělal/a jsem to nevědomě
 - Ne, zprávu jsem neotevřel/a
- 5) Odpovídáte na příchozí e-maily?
- Ano, ale pouze na maily z důvěryhodných adres (pracovníkům z firmy, známým...)
 - Ano, odpovídám i lidem, které neznám (reklamy, žádosti o vyplnění dotazníků, zprávy v nevyžádané poště...)
 - Ne, neodpovídám
- 6) Máte negativní zkušenost s chováním některých subjektů na internetu? (nabízené zboží, služby...)
- Ano (jakou? Stručně ji prosím popište):
 - Ne
- 7) Z kolika znaků se skládá Vaše e-mailové heslo?
- Méně než 12 znaků
 - Více než 12 znaků
- 8) Z kolika znaků se skládá Vaše heslo k přístupu na sociální sítě?
- Méně než 12 znaků
 - Více než 12 znaků
 - Nepoužívám žádnou sociální síť
- 9) Z kolika znaků se skládá Vaše heslo k přístupu do internetového bankovníctví?
- Méně než 12 znaků
 - Více než 12 znaků
 - Nemám internetové bankovníctví
- 10) Obsahuje Vaše e-mailové heslo i kombinaci číslic dalších symbolů?
- Ano
 - Ne

11) Obsahuje Vaše heslo k přístupu na sociální sítě i kombinaci číslic dalších symbolů?

- Ano
- Ne
- Nepoužívám žádnou sociální síť

12) Obsahuje Vaše heslo k internetovému bankovníctví i kombinaci číslic dalších symbolů?

- Ano
- Ne
- Nemám internetové bankovníctví

13) Zná někdo ve Vašem okolí Vaše heslo? (známý, blízký přítel)

- Ano (kolik lidí odhadem zná Vaše heslo?)
- Ne

14) Použil/a jste v internetovém prostředí (sociální sítě) nevhodné slovní projevy? (vulgarismy) či jiné nenávistné projevy, tzv. hatespeech?

- Ano
- Ne

15) Šířil/a jste někdy zprávu, aniž byste si ověřil/a její pravdivost (např. prostřednictvím serverů www.hoax.cz, www.manipulatori.cz, www.demagog.cz, www.hatefree.cz)?

- Ano (co Vás k tomu vedlo?)
- Ne

16) Ověřujete si pravdivost informací na internetu i z jiných zdrojů a přesvědčujete se tak, že informace či zpráva není jen poplašnou nepravdivou informací, tzv. hoaxem?

- Vždy si ověřuji
- Občas si ověřuji
- Neověřuji

17) Jak často se setkáváte s nevhodnou reklamou či s nevhodným obsahem příspěvků na internetu? (zprávy, aktuality, články)

- Zřídka

- Občas
- Zpravidla
- Dá se říct, že neustále

18) Jestliže uvidíte na internetu odkaz s nevhodným obsahem (násilí, pornografie, extremistické skupiny), kliknete na něj?

- Ano (z jakého důvodu, co Vás k tomu vedlo?)
- Ne

19) Založili jste si někdy jiný uživatelský účet? (nový profil pod jiným jménem)

- Ano
- Ne

20) Vydávali jste se na internetu za jinou osobu, nežli jste Vy samotní?

- Ano (co Vás k tomu vedlo?)
- Ne

21) Komunikovali nebo psali jste si prostřednictvím jiného uživatelského účtu (falešné identity) s někým?

- Ano (z jakého důvodu? Zjistila dotyčná osoba, že Vaše identita je falešná? Jak se situace dál vyvíjela?)
- Ne

22) Stáhli jste si někdy film bez souhlasu autora? – porušování autorského zákona

- Ano
- Ne

23) Myslíte si, že je nevhodný obsah na internetu lehce přístupný? Pokud ano, co byste navrhovali pro jeho zamezení?

- Ano (+ návrh na zamezení nevhodného obsahu)
- Ne

Výstupy dotazníku jsou zcela anonymní a budou použité výhradně pro bakalářskou práci. Cílem práce je navrhnout další účinné postupy šíření dostupných preventivních opatření.